SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
27/2015
11. júl 2015

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

KVÓTY LÁKAJÚ MIGRANTOV NA PLAVIDLÁ PAŠERÁKOV Strana 4.

STARÝ KONTINENT OVLÁDLI ODPOR, OBAVY A STRACH Strana 5.

PhDr. MARIÁN SERVÁTKA, CSc., PRED A ZA OPONOU DIPLOMACIE Strana 6.

DANUBIANA V ČUNOVE – GALÉRA DO SVETA UMENIA Strana 8.

SOCHÁR ARPÁD RAČKO ODLIEVA SOCHY V NEBI Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Hotel Krym na Šafárikovom námestí majú v spomienkach zafixovaný viaceré generácie bratislavských vysokoškolákov, ale aj novinárov a právnikov. Keď sa tento chýrny podnik začal meniť na Potrefenú husu a jeho hosťovské izby na kancelárie všelijakých s. r. o., objavilo sa jedného dňa pri jeho hlavnom vchode aj logo istej poradenskej firmy s názvom Confident. A aby mal jej budúci klient istotu, že natrafil na tých pravých, bol tam ešte dodatok: Stavte na dôveru!

To teda hej... Tí, čo sme Krymu vraveli aj „ministerstvo intríg“ a veľmi dobre vedeli, kto tam tiež chodieva načúvať, provokovať a udávať z neďalekej Pribinovej, išli sme sa ušúľať od smiechu. Len sme si neboli načistom, prečo vo vtedy takom zdomácnenom slove bolo to C? Asi sme sa chceli rýchlo vyrovnať svetu...

Confidenta neskôr tromfol Pandemic. Akýsi chytrák takto pomenoval Klenoty v novostavbe na Osuského ulici v Petržalke. Nijakú epidémiu zákazníkov nezažil – skôr naopak, veď kto by aj chodil do obchodu, kde hrozí infekcia? Nájomnícka ruleta po necelom pol roku poslala aj túto infantilnosť do zabudnutia. Teraz je tam po dvoch ďalších bankrotových epizódkach predajňa potravín. Dám vedieť ako dlho. Asi ako drevený kiosk Pentagón, čo tam kedysi tiež stával... Alebo ako Las Vegas v Prievoze...

Minule ma kdesi v Ružinove posadila na zadok v autobuse č. 50 veľkoplošná pozvánka z bilbordu na kurzy práce s počítačom TE DEUM... Môj ty bože, pomyslel som si takmer v šoku, že už si aj na takú praktickú činnosť musíme privolávať lektorov takmer z nebies. Ešte dobre, že som nedávno absolvoval bleskový seminár z pozoruhodných teórií slovenského Juhoafričana Cyrila Andrewa Hromníka, ktorý aj v našich novinách presviedčal, že Slováci ako jediní na svete vedia, čo Vianoce naozaj sú... Zrejme to bude pravda, inak by som sotva prežil reklamu istého sk. obchodu s počítačmi a elektronikou, aby sme bežali nakupovať darčeky, lebo práve zúria letné Vianoce!

Emil SEMANCO

R - 2015022

NEOGRAFIA MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
27
9 770862 882007

Meno Ľ. Štúra môžeme nájsť na rôznych miestach, pomníkoch, známkach, medailách...

Náš velikán má v národe zaslúženú úctu

Katarína MAŽÁRIOVÁ – Maľba: Múzeum Ľ. Štúra v Modre

Sochy, obrazy, námestia, ulice, nábrežia, parky – to sú bežné „veci“, ktoré nesú názov či podobu Ľudovíta Štúra, a ich navštívením vám letné prázdniny ubehnú ako voda. A to doslova, keď sa vydáte po jeho stopách až do nemeckého mesta Halle. Menej bežnými atribútmi sú poštové známky, medaily a vyznamenania, mince či bankovky, ktorými si uctievame pamiatku nášho jazykovedca, politika, spisovateľa. Raritou je Štúrova skala. Rok Ľudovíta Štúra, ktorým si pripomíname dvojsté výročie jeho narodenia, určite prinesie ďalšie prejavy úcty tomuto nášmu velikánovi.

Na Slovensku azda ani neexistuje mesto, v ktorom by niečo nepripomínalo Ľudovíta Štúra. Zrejme prvým spôsobom, ktorým si ho uctili, bolo, že jeho priezviskom pomenovali bielokarpatské skalné bralo v chotári obce Kostolné, na ktoré Štúr vystúpil v rokoch 1848 – 1849. Koncom novembra 1872 odhalili v Modre náhrobný pomník, na ktorý slovenskí národovci zorganizovali celoštátnu peňažnú zbierku už krátko po Štúrovej smrti.

Portrét Ľudovíta Štúra, vytvorený v roku 1873 Jozefom Božetechom Klemensom na objednávku Matice slovenskej, sa stal najznámejším, a teda i „verným“ obrazom tejto významnej osobnosti. Obraz umelec vytvoril na tie časy za pomerne vysokú sumu – štyridsaťosem zlatých. Aj keď v Národnej dvorane Matice slovenskej visel iba dva roky, po násilnom zatvorení Matice slovenskej uhorskou vládou v roku 1875 sa obraz zachoval a dnes je súčasťou expozície Literárneho múzea SNK – momentálne je požičaný do expozície na Bratislavskom hrade.

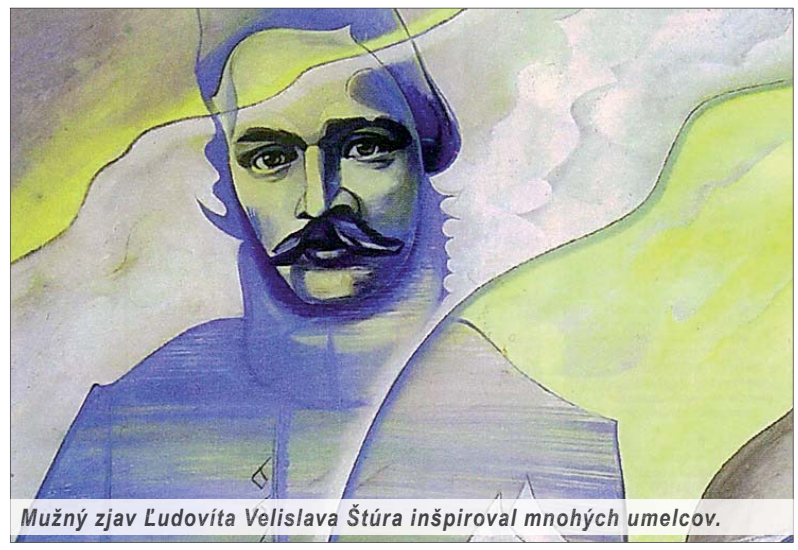

Mužný zjav Ľudovíta Velislava Štúra inšpiroval mnohých umelcov.

■ RAD PAMÄTNÍKOV

Širšie možnosti pomenovaní priniesol vznik Česko-Slovenska v roku 1918, keď po celom Slovensku vznikal rad ďalších pamätníkov na počesť Štúra. Prvým pomníkom sa môžu pochváliť Bánovce nad Bebravou – odhalili ho 30. augusta 1936 na počesť celej štúrovskej rodiny, ktorá našla v mestečku zaľúbenie a spojila s ním svoje životy. Podľa umeleckých kritikov je práve tento pomník jedným z najvydarenejších.

Prvé bankovky s podobou nášho jazykovedca sa dostali do obehu 26. októbra 1944 a mali hodnotu desať korún. Tlačili sa v martinskej tlačiarni Neografia. Bankovky platili len do 31. októbra 1945, keď boli dekrétom o ustanovení jednotnej česko-slovenskej meny – koruny, nahradené novými česko-slovenskými platidlami. Dnes sú vyhľadávaným a ceneným artiklom medzi zberateľmi či nadšencami histórie, ale aj dokladom umeleckej a technickej vyspelosti svojich tvorcov. Odvtedy mal Štúr hodnotu päťdesiat korún česko-slovenských (bankovky od roku 1987), v rokoch 1993 a 1996 bol aj na päťstokorunovom nominály.

■ ULICA V HALLE

Aj prvá poštová známka s portrétom nášho jazykovedca vyšla počas prvej Slovenskej republiky. V roku 1943 vyšla ako súčasť série portrétov – Štúr, Rázus, Hlinka a mala hodnotu osemdesiat halierov.

Najviac sa venovalo a pomenúvalo po Štúrovi v roku 1956 pri príležitosti stého výročia jeho smrti. Zákon Slovenskej národnej rady o kultúrnych pamiatkach z roku 1958 zas vyhlásil jeho rodný dom v Uhrovci a budovu bývalého evanjelického lýcea v Bratislave, kde študoval, za národné kultúrne pamiatky. Zaujímavé je, že ako dôkaz družby medzi univerzitami Komenského v Bratislave a Martina Luthera v Halle-Wittenbergu bola v Halle pomenovaná jedna z ulíc: Ludwig-Štúr-Strasse.

■ ŠTÁTNE VYZNAMENANIE

Dva roky po vzniku Slovenskej republiky (1993) začal prezident SR na návrhy vlády prepožičiavať Rad Ľudovíta Štúra. Môžu ho získať občania SR, ktorí sa mimoriadnym spôsobom zaslúžili o demokraciu a ľudské práva, obranu a bezpečnosť Slovenskej republiky alebo za mimoriadne významné zásluhy v oblasti politiky, riadenia a správy štátu, rozvoja národného hospodárstva, vedy a techniky, kultúry, umenia, školstva, športu a za mimoriadne významné šírenie dobrého mena našej republiky v zahraničí. Dnes sa udeľuje občiansky rad a vojenský rad, pričom každý z nich má tri triedy.

3 OTÁZKY PRE:

Petra JAŠEKA, organizátora konferencie o Svetovom kongrese Slovákov

Verejnosť vie málo o slovenskom exile

● Boli ste jedným z kľúčových organizátorov konferencie o Svetovom kongrese Slovákov a jeho zápasoch – čo bolo hlavnou motiváciou, bola to prvá takáto konferencia?

Išlo o prvé vedecké podujatie venované Svetovému kongresu Slovákov. Preto aj hlavnou motiváciou bolo túto tému predstaviť slovenskej verejnosti, ktorá nemá o SKS buď nijaké, alebo veľmi skreslené predstavy. Pritom išlo o mimoriadne významnú inštitúciu, ktorej sa v roku 1970 podarilo zjednotiť roztrieštený slovenský exil dovtedy nevídaným spôsobom. Pod vedením Štefana Romana a v duchu národného a náboženského ekumenizmu sa zo SKS stala fungujúca inštitúcia, ktorá systematicky presadzovala práva Slovákov v slobodnom svete.

● Aký je prínos konferencie, čo treba skúmať?

Z pohľadu slovenskej historiografie ide o celkom novú tému. Sme ešte len na začiatku cesty odkrývania pravdy o dejinách a prínose slovenského exilu v druhej polovici 20. storočia. V tomto smere mala konferencia veľký význam. Príspevky priniesli mnoho nových poznatkov a zároveň načrtli tézy a položili otázky, ktoré bude treba v budúcnosti zodpovedať a analyzovať. Spektrum aktivít SKS bolo mimoriadne rozsiahle – od diplomatických rokovaní so západnými politikmi, cez organizovanie vedeckých konferencií či kultúrnych podujatí o Slovensku a festivalov slovenskej mládeže až po publikovanie memoránd upozorňujúcich na porušovanie ľudských a národných práv a náboženských slobôd na Slovensku...

● Oceňuje dnešná slovenská spoločnosť dostatočne význam a prínos SKS?

Myslím si že nie. Ľudia vedia veľmi málo nielen o Kongrese, ale aj o osobnostiach, ktoré v ňom pôsobili. Pevne však verím, že táto konferencia sa stane odrazovým mostíkom nápravy tohto stavu.

Zhováral sa Dušan D. KERNÝ
Foto: archív P. J.

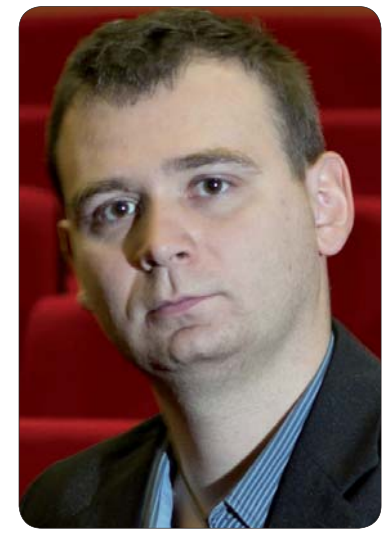

V SNN 28 – 29/2015 SI PREČÍTATE

- Pri spomienkach na W. Churchilla nesmú chýbať aj temné stránky jeho pôsobenia
- Pašerácke cestičky na pomedzí v Bielych Karpatoch už dávno pohltila zeleň
- Začíneme seriál o potulkách po neznámom Macedónsku – Skopje je mesto vo výstavbe

Ak padne jeden z pilierov demokracie, zrúti sa celá stavba!

Je už sloboda slova fiktívny pojem?

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív

Verejnosť si pomaly zvyká na uniformitu médií a priznania redaktorov, najmä z bulvárnych médií, iba potvrdzujú domnienky, že redakcie novinárov využívajú iba na hrubú prácu. Doniesť myšlienku a redakčný stroj z nej urobí potrebnú informáciu. A že nejde o nejaké chiméry, dokazuje samotný tlačový zákon. Nenachádza sa v ňom nijaká zmienka o ochrane novinárskeho produktu pred zneužitím. Pritom podľa Etického kódexu novinára, „príspevok určený na uverejnenie, ktorého obsah bol redakčne upravený tak, že zmenil jeho pôvodný zmysel, možno uverejniť len so súhlasom autora“.

Tlačový zákon platný od roku 2008 nepozná dokonca ani definíciu profesie novinár. A keďže nepracuje s týmto pojmom, nemôže ani obsahovať paragrafy o postavení novinára v redakcii. O jeho právach a povinnostiach. V súčasnosti môže novinársku prácu vykonávať každý, kto dokáže presvedčiť redakciu, že jej môže byť nejako užitočný. Pochopiteľne, že bez riadneho pracovného pomeru. Prax voľných novinárov akceptoval i v súčasnosti platný tlačový zákon, ktorý v podstate rieši iba záležitosť týkajúcu sa práva na opravu, odpoveď a na dodatočné oznámenie.

■ **SÚD NAD SLOVAMI**

Ani autorský zákon sa novinárov netýka. Aj keď predmetom autorského práva je časopis či zborník, nie však myšlienka alebo vyjadrená informácia. A kto by sa už zaťažoval Etickým kódexom, ktorý síce exaktne stanovuje úlohy pre novinárov a redakcie, ale nie je pre nikoho záväzný?

Akýmsi východiskom na šírenie autentických informácií a názorov sa stali internetové portály. Ich technológia umožnila aj priame diskusie pod článkami. A často bývajú zaujímavejšie než článok samotný. V minulých dňoch však Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP) vyniesol rozsudok v súvislosti s kauzou spravodajského portálu Delfi AS proti Estónsku, z ktorého vyplýva, že prevádzkovateľ portálu je zodpovedný za diskusiu pod článkom. A netýka sa len vulgárnych prejavov, ktoré prevádzkovateľ portálu bol povinný likvidovať. Veľká komora ESĽP poukazuje na nebezpečenstvo šírenia nenávistných prejavov a vyjadrení nabádajúcich na násilie po celom svete.

■ **KREHKÁ NÁDOBA**

Oblasť ľudských práv je veľmi krehká nádoba. To, čo niektorí chápu ako galantnosť, iní môžu považovať za obťažovanie. Keď sa prekročí prah prirodzenosti, ľudské práva sa môžu stať priveľmi výbušnou agendou. Verejnosť sa o tom mohla presvedčiť v minulom roku, keď vláda finišovala s prijatím Celoštátnej stratégie o ochrane a podpore ľudských práv.

Rozhodnutie ESĽP prichádza v čase, keď sa Európa zmieta v obrovských problémoch. Či je to situácia okolo Grécka alebo migrantov, občania dávajú najavo svoju nespokojnosť. A tá sa zvyčajne neprejavuje sladkými rečami.

Okliešťovanie slobody slova je dôležitý signál o stave demokracie. Nie správy IVO (Inštitút pre verejné otázky), podľa ktorých vždy s nástupom predajnej vlády stúpa demokracia na Slovensku. Demokracia stojí na troch pilieroch – slobode slova, slobodných voľbách a inštitúciách. Ak jeden padne, padá celá stavba. Slovenská ústava pamätá aj na riziká ohrozenia demokracie a dáva občanom možnosť postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd. Je na každom občanovi, či kope rigoly, alebo riadi štát, aby si toho bol vedomý.

Peniaze z Európskej únie nie sú zadarmo a nebudú vždy naporúdzi

Grécko nás môže vyjsť dosť draho

Ján ČERNÝ – Foto: Zahraničná tlač

Peniaze z Európskej únie sú síce k dispozícii, s ich čerpaním však máme dlhodobý problém. Peniaze, ktoré odvádzame do rozpočtu Únie, sú jasne dané. Platby Slovenska do jej rozpočtu sa odvíjajú najmä od veľkosti slovenskej ekonomiky, teda sú akousi daňou za úspech.

Dá sa tiež povedať, že čím menej sme schopní čerpať prostriedky z Bruselu, tým je pre nás Únia drahšia. Prípadný odchod Grécka z eurozóny by Slovensko mohol stáť asi dve a pol miliardy eur alebo 3,6 desatín percenta nášho ročného HDP. Grécko však z klubu štátov, ktoré zaviedli euro, „odídené“ nebude, lebo to nepripúšťajú samotné zmluvné dokumenty tohto menového systému. Mohlo by eurozónu opustiť z vlastnej vôle na základe výsledku referenda, to však s najväčšou pravdepodobnosťou neurobí, lebo ten, kto musí teraz splácať grécke dlhy, nie je určite Grécko.

■ **MENŠIE ZLO**

Gréci momentálne dlhujú veriteľom (aj nám) vyše tri miliardy eur a dlh sa každým dňom zvyšuje. Požiadali o pomoc zo záchranného systému ESM – čo je skratka pre tzv. „trvalý euroval“. Od začiatku členstva Slovenska v ESM sme až do konca roku 2014 vložili do tohoto záchranného systému takmer 660 miliónov eur. Grécko v ňom narobí „trhlinu“, ktorú bude možné zaplátať iba x-násobkom tejto sumy. Zmluvu o pristúpení k ESM nie je možné vypovedať, nie je možné od nej odstúpiť, podiel na ESM nie je možné založiť ani predať. V každom prípade to bude lacnejší „špás“, ako keby Grécko prestalo platiť eurom. Okrem uvedenej sumy nás zmluva o ESM zaväzuje splatiť takzvané „akcie splatné na požiadanie“ vo výške 5,1 miliardy eura. O splatení týchto peňazí nebudú rozhodovať národné parlamenty ani vlády, ale len takzvaná Rada guvernérov, ktorá pozostáva z ministrov financií. Na takéto rozhodnutie treba nadpolovičnú väčšinu hlasov a na tú majú napríklad hneď tri najväčšie členské štáty EÚ.

■ **NEVYUŽITÉ ZDROJE**

Koncom vlaňajšieho roka nás nakrátko potešila správa, že Slovensko zaplatí do spoločného európskeho rozpočtu o päťdesiattri miliónov eur menej, ako pôvodne malo. Brusel na základe hrubého domáceho produktu vypočítal, že viaceré krajiny ako Veľká Británia, Holandsko či Taliansko prispievali menej a peniaze musia doplatiť. Ak by sa mal otvoriť ESM pre Grécko, rozhodovať o tom nebude slovenský parlament, ale nikým nevolení ľudia v Bruseli a Luxemburgu (sídlo ESM).

Poďme však k iným číslam. Od roku 2004 sme od Európskej komisie dostali v eurofondoch preplatený približne dvojnásobok toho, čo sme do spoločného rozpočtu poslali. Dá sa to formulovať aj tak, že Slovensko zaplatilo od roku 2004 na príspevkoch do rozpočtu Únie a na spolufinancovanie približne tri štvrtiny toho, čo sa celkovo na Slovensku minulo cez eurofondy. Aj keď sme od Bruselu získali na ďalšie roky (do roku 2020) viac finančných prostriedkov ako v poslednom sedemročnom období, Slovensko má dlhodobo problémy s ich čerpaním. Doteraz sme z nich minuli len zhruba tridsaťosem percent. Aj to núti hľadieť na túto bilanciu inou optikou.

VŠIMLI SME SI

Ešte donedávna bolo nepredstaviteľné, že by sa na Slovensku mohla vyrábať jadrová energia z iného paliva ako z toho, ktoré roky dovážame z Ruska. To je však už minulosť.

Vzdáme sa ruského jadra?

Ukladanie palivových článkov do reaktora.

Európska únia v rámci viacerých iniciatív, smerujúcich k diverzifikácii energetických zdrojov, vyčlenila totiž lákavú dotáciu dva milióny eur, ktoré sú určené práve na vypracovanie možností zmeniť palivo v jadrových reaktoroch ruského typu. U nás ich poznáme pod skratkou VVER. Touto myšlienkou sa zaoberá americká spoločnosť Westinghouse Electric Company spolu s ôsmimi európskymi partnermi. Slovensko je súčasťou skupiny zastúpením svojej spoločnosti VUJE, ktorá vykonáva projekčné, dodávateľské, realizačné, výskumné a školiace činnosti najmä v oblasti jadrovej a klasickej energetiky.

„Rozhodnutie EÚ podporiť tento projekt vnímam ako zásadný. Je dôkazom toho, že EÚ to myslí s opatreniami na zvýšenie energetickej bezpečnosti prostredníctvom diverzifikácie zdrojov jadrového paliva naozaj vážne. Dnes sa všetky ruské reaktory v EÚ musia spoliehať na jadrové palivo z Ruska. Projekt pomôže posilniť dodávky z Európy,“ oznámil prezident Westinghouse pre Európu, Blízky východ a Afriku Yves Brachet.

Ak by sa Európska únia chcela úplne odstrihnúť od paliva pre jadrové reaktory z Ruska, musela by sa zamerať najmä na štáty bývalého „východného bloku“. Päť jej členských krajín, Bulharsko, Česká republika, Fínsko, Maďarsko a Slovensko prevádzkuje totiž ruské reaktory. Štyri z nich sú typu VVER-1000 a štrnásť VVER-440.

Fakty o Westinghouse Electric Company hovoria, že spoločnosť celosvetovo dodáva palivá do 143 elektrární, z toho 65 z nich sa nachádza v Európe. Vlastní desať výrobných závodov, z toho dva v Európe. Westinghouse Electric Company je súčasťou skupiny Toshiba Corporation.

(šz)

Dovolávame sa zákonnosti, a pritom chýba priamo v politike

Konajú proti záujmom Slovenska

Vzhľadom na stále nevysvetlené občianstvo predstaviteľov politickej Strany maďarskej koalície naďalej pretrvávajú pochybnosti o jej pôsobení na Slovensku v súlade so zákonom. Zákon totiž zakazuje cudzím štátnym príslušníkom zakladať a viesť na Slovensku registrované politické strany.

Že Strana maďarskej koalície je iba zahraničnou filiálkou maďarskej politiky, nesvedčia len konzultácie jej predstaviteľov v Budapešti, kandidatúry do významných inštitúcií v Maďarsku či transformovanie programu oficiálnej zahraničnej politiky Maďarska na slovenské podmienky. Nedávno na verejnosť prenikla informácia, že maďarskí extrémisti posielali peniaze mládežníckym zoskupeniam v Strane maďarskej koalície. Maďarskí extrémisti zo strany Jobbik v minulosti finančne podporili aj niekoľko organizácií a akcií na Slovensku, informoval maďarskojazyčný spravodajský server bumm.sk. Je medzi nimi aj Via Nova, mládežnícka organizácia mimoparlamentnej Strany maďarskej komunity. Predstavitelia Via Novy sú pravidelne na kandidátkach Strany maďarskej koalície do rôznych volieb. Podporu od nich dostala aj nezisková organizácia Pro SUN, pôsobiaca pri študentskej samospráve Univerzity Jánosa Selyeho v Komárne. To však nie sú jediné finančné zdroje, ktoré tečú zo zahraničia na podporu činnosti tejto nacionalistickej strany na Slovensku.

ČO INÍ NEPÍŠU

Na takzvaný Maďarský ostrov na Felvidéku, ktorý každoročne organizuje iredentistická organizácia Mládežnícke hnutie 64 žúp, tiež prišli peniaze z Maďarska. László Laki, patriaci podľa serveru bumm.sk k Hatvannégy Vármegyee Ifjúsági Mozgalom (HVIM), mal – podľa zverejnených informácií – dostať na tento cieľ v roku 2013 sumu 250 tisíc forintov (asi 825 eur) a v roku 2014 znova 500 tisíc forintov (asi 1 650 eur). Samotná HVIM patrí k najviac podporovaným organizáciám nadácie Jobbiku. Od roku 2012 od nej získala dohromady asi 130 tisíc eur.

Namieste je preto otázka, ako sa slovenské orgány vyrovnajú s volebnou kandidatúrou politickej strany, ktorá sa uchádza o úspech v parlamentných voľbách v marci 2016 na Slovensku, ak jej samotné pôsobenie na Slovensku je z pohľadu zákonnosti diskutabilné. Nastolí sa poriadok, alebo bude možné voľby na Ústavnom súde SR napadnúť ako neplatné, a samozrejme bude možné uvažovať aj o iných porušeniach zákona, ako je napríklad úmyselné marenie výsledku volieb?

Ministerstvo vnútra SR by malo dať naozaj jasnú, a nie ako doteraz vyhýbavú odpoveď – občianstvo sa nedá skontrolovať. Ak sa tak nestane, tak v prípade krajnosti možno uvažovať o tom, že na Slovensku vzniknú ďalšie legálne, alebo aspoň s tichým tolerovaním také politické strany, ktoré nereprezentujú záujmy občanov Slovenska.

Ján ČERNÝ

Politika ako esencia cynizmu

Roman MICHELKO

Denným chlebíkom politického komentátora je z hľadiska hodnôt, ktoré zastáva, hodnotiť rozhodnutia či udalosti, ktoré prijímajú politici alebo sa udejú vo verejnom priestore. Udalosti a rozhodnutia komentuje takpovediac zvonku, z času na čas sa však môže prihodiť, že sa sám stane aktérom kauzy, o ktorej píšu iní, a vtedy vyvstáva dilema. Má sám zvnútra komentovať, čo sa udialo s tým, že jeho vyjadrenia budú výsostne subjektívne, alebo má bezprecedentný útok na svoju osobnú integritu prejsť mlčaním? Myslím si, že prijateľným prístupom je svoju kauzu zovšeobecniť, keďže osobná skúsenosť je hodnota, ktorú treba zužitkovať. Kto sa v prostredí médií a zákulisia politiky pohybuje nejaký ten rôčik, len tak ho niečo neprekvapí. Je všeobecne známe, že je to prostredie plné intríg, falošnosti, podpásoviek a vierolomnosti, takže trpieť nejakými ilúziami je naivné. Predsa len sú chvíle, ktoré ešte dokážu človeka prekvapiť. Poďme teda k meritu veci.

V jednej veľkej strane sú viaceré frakcie, a napriek tomu, že navonok sú všetci kamaráti, pod povrchom to také jednoznačné nie je. Ak sa má do nejakej nie veľmi významnej funkcie dostať človek, ktorý tej druhej skupine nevyhovuje z rôznych osobných, ale aj ideologických príčin, začne sa kolotoč. Najprv sa nepohodlný kandidát hĺbkovo prelustruje. Prečítajú sa všetky jeho dostupné texty a hľadá sa čokoľvek, čo by sa dalo proti nemu použiť. Ak sa nič nenájde, hľadá sa ďalej s tým, že treba prejsť všetky jeho verejné vystúpenia, prednášky či prejavy a hľadať akúkoľvek vetu či vetičku, ktorá sa dá vytrhnúť z kontextu, spochybniť, prekrútiť ju či dezinterpretovať. Ak sa niečo také nájde, potom treba túto „informáciu“ podsunúť tým najhorším žurnalistickým žumpám (Denník N či SME), a potom už len čakať, ako sa bude situácia ďalej vyvíjať. Veľmi skoro sa roztočí tá najnechutnejšia mediálna kampaň s cieľom zlikvidovať profesijnú a ľudskú integritu

KOMENTÁR

kandidáta. Samozrejme, v tom období sa čaká aj na nejaké nešťastné vyjadrenie obete takejto mediálnej šikany dúfajúc, že pod neskutočným tlakom stratí nervy a vyjadrí sa tak, že ho to definitívne odpíše. Ak kandidát tento nátlak ustojí, treba vyjsť so silnejšou kartou. Tou sa môže stať síce absolútne lživé a ľahko vyvrátiteľné, zato patrične emotívne podané vyjadrenie vplyvnej, napríklad slobodomurárskej organizácie. Útok je dokonaný, obeť je zlikvidovaná. Špinavá práca sa podarila, cieľ sa dosiahol!

Problém je čo s tým. Ako je možné, že neformálne, nikomu sa nezodpovedajúce skupiny s podstate nulovou legitimitou majú taký obrovský vplyv? Čo sa týka pravicových žurnalistov, tam je to jasné. V roku 1998 padlo v istých kruhoch rozhodnutie, že zmena garnitúry musí nastať, nech to stojí, čo to stojí. Len na tzv. mobilizačnú kampaň sa vtedy vydalo päťdesiat miliónov dolárov. A svoje výsledky to prinieslo. V čase extrémne vybičovanej antimečiarovskej hystérie zopár vplyvných komentátorov bohorovne vyhlásilo, že sú schopní do dvoch týždňov zlikvidovať akéhokoľvek politika. Paradoxne ich sila neupadla ani po dokázanej kauze tzv. Patzelgate, teda po usvedčení z podplácania novinárov volebným štábom SDK.

Odvtedy sa síce žurnalisti mnohokrát totálne zdiskreditovali a o ich tendenčnosti nikto nepochybuje, napriek tomu je ich vplyv stále obrovský. Paradoxné je, že takýto vplyv majú sily, ktoré dnes a denne atakujú súčasnú vládu, jej predstaviteľov, ľudí v širšej exekutíve, ale aj ľudí, ktorí priamo nepatria do okruhu moci, majú len tú smolu, že sú s exekutívou hodnotovo spriaznení a navyše majú odvahu verejne to prezentovať. V tomto kontexte je skutočne nepochopiteľné, že napadnutý kandidát nedostal ani len najmenšiu možnosť obhájiť sa. Ukázalo sa, že vyhlásenie desiatich nespochybniteľných profesijných autorít, z toho piatich profesorov, má menšiu váhu než vyhlásenie akéhosi obskúrneho pseudoobčianskeho združenia.

Aké posolstvo má toto vyslať spoločnosti? Sú tu nejakí nedotknuteľní, ktorým stačí na niekoho ukázať a v tom okamihu je človek zlikvidovaný? Je to taká vplyvná skupina, že dokáže bez akýchkoľvek problémov ovplyvňovať personálnu politiku vlády? Máme sa s tým zmieriť? Alebo znechutene odísť z verejného priestoru? Asi nie. To by bolo presne to, o čo najskorumpovanejším a najpodlejším mediálnym a lobistickým silám ide.

Zároveň je to poučenie a memento pre idealistov. Ak rozdávate rany v mene istých hodnôt či presvedčenia, musíte byť pripravený, že ich zopár aj inkasujete. V nijakom prípade však nemôžete očakávať, že vás ktosi, s kým vyznávate spoločné hodnoty, podrží. Dnešná politika je esenciou toho najhrubšieho cynizmu, a to bez ohľadu na jej hodnotové znamienka.

Je nás potešujúco viac

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Dobrá správa prišla zo Štatistického úradu SR. Na konci minulého roka, teda 31. decembra 2014, dosiahol počet obyvateľov Slovenskej republiky rekordné číslo 5 421 349. Je to zatiaľ najvyšší počet obyvateľov v histórii nášho územia. Zatiaľ je u nás viac žien, ktoré predstavujú 51,3 percenta obyvateľstva.

Predsedníčka ŠÚ SR Ľudmila Benkovičová informovala verejnosť aj o ďalších faktoch. Na Slovensku sa v minulom roku narodilo 55 033 živých detí, čo je o 210 viac ako v roku 2013. Naopak, znížil sa celkový počet úmrtí. V minulom roku zomrelo 51 346 obyvateľov, teda o 743 osôb menej ako v roku 2013. V dôsledku zvýšenia pôrodnosti a poklesu úmrtnosti sa v roku 2014 zvýšil prirodzený prírastok obyvateľstva na hodnotu 3 687. V porovnaní s rokom 2013 to znamená zvýšenie počtu obyvateľov o 953 osôb.

Pri bilancovaní Ľ. Benkovičová povedala, že vývojové trendy populačnej krivky sa u nás zásadne nezmenili. Podľa nej: „Najzávažnejším

POZNÁMKA

problémom ostáva starnutie obyvateľstva, ktoré sa začalo v šesťdesiatych rokoch. V súčasnosti zaznamenávame akceleráciu tohto procesu a trend sa potvrdí aj v nasledujúcich rokoch.“ Priemerný vek Slovákov v roku 2014 bol 39,9 roka. U mužov to bolo 38,2, u žien 41,4 roka.

V roku 2014 úrady a cirkvi uzavreli 26 737 manželstiev a rozviedli 10 514 manželských párov. Oproti roku 2013 bol počet sobášov vyšší o 1 246 a počet rozvodov nižší o 432. Tento vývoj sa podpísal na poklese indexu rozvodovosti, keď na 100 sobášov pripadlo 39 rozvodov. Z regionálneho hľadiska je najvyššia miera prírastku nových manželstiev v Bratislavskom a Prešovskom kraji, najnižšia v Banskobystrickom kraji.

„Vysokú mieru sobášnosti v Bratislavskom kraji možno vysvetliť tým, že sa tu koncentrujú ľudia v sobášnom veku, v Prešovskom kraji je to zasa prevládanie starého rodinného modelu a reprodukčného správania sa,“ vysvetlila generálna riaditeľka sekcie sociálnych štatistík a demografie ŠÚ SR Ľudmila Ivančíková. Upozornila tiež na výrazné regionálne rozdiely týkajúce sa rozvodovosti. „Najvyšší index rozvodovosti dosiahol Banskobystrický kraji, kde na 100 sobášov pripadá 48 rozvodov, najmenší je v Prešovskom kraji, kde je to 26 rozvodov na 100 sobášov,“ dodala Ľ. Ivančíková.

V kapitole zahraničná migrácia sa uvádza, že v minulom roku sa na Slovensko prisťahovalo 5 357 osôb a vysťahovalo 3 644 osôb. Kladný rozdiel týchto čísiel je 1 713 osôb, ale oproti roku 2013 sa migračný prírastok znížil o 666 osôb. „Najviac obyvateľov sa k nám prisťahovalo z Českej republiky, Veľkej Británie, Maďarska a Rakúska. Naopak, najviac Slovákov sa vysťahovalo do ČR, Rakúska, Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Nemecka,“ informovala riaditeľka odboru štatistiky obyvateľstva ŠÚ SR Zuzana Podmanická. Pri imigrácii prevažovali muži (58 percent), a naopak pri emigrácii bol vyšší počet žien (60 percent).

Nárast celkového počtu obyvateľov pri zníženej rozvodovosti a zvýšenom počte nových manželstiev dáva nádej, že Slováci v časovom horizonte budúcich desaťročí nebudú vymierať, ani nás zrejme neprevalcujú imigračné vlny. Treba dúfať, že tento pozitívny trend sa u nás udrží čo najdlhšie.

SPOZA OPONY

Prečo mám rád Ibrahima

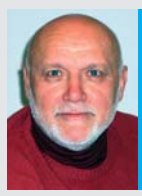

Dušan D. KERNÝ

So spisovateľom a recesistom Petrom Valom sa striedame každý druhý týždeň na tomto mieste v novinách. Bol to môj nápad, aby sme na základe mnohoročných skúseností písali osobné postrehy o prežitom, aby sme, ak to treba, aj niesli kožu na trh a spomenuli si na veci, ktoré sú mnohým dnes nepríjemné alebo by radšej o nich nehovorili. Chceli sme sa dopĺňať na rozrušovaní čierno-bieleho alebo bulvárneho videnia nášho dneška, ale aj včerajška.

Denne sa zhovárame o všeličom, samozrejme o tom, ako a čo píšeme do „svojich“ rubrík, a o tom, ako nemáme radi polopatizmus. Často debatujeme o tom, ako slovenské médiá neraz izolujú verejnosť od reality. O to predovšetkým mi ide, keď napríklad píšem o kresťanských, resp. katolíckych agentúrach v susedných štátoch. Už roky pravidelne zabezpečujú cesty pre novinárov na Blízky východ či na Balkán, povedzme do Kosova, veď tam tiež ide o kresťanov, kresťanské chrámy práve tak ako na Blízkom východe. Cieľ organizovaných ciest je ukázať, aké sú tam pomery o. i. pre kresťanov. Nič v takom rozsahu sa po minulé roky na Slovensku nedialo.

Na Slovensku, ktoré sa považuje väčšinovo za kresťanské, téma dlhodobého prenasledovania kresťanov v bojových oblastiach, ako bolo Kosovo a teraz Blízky východ, najmä Sýria, osobitne Irak či Kurdistan, nie je pre reportérov takou príťažlivou ako napríklad problematika žien v Afganistane či v Čečensku alebo v Afrike, povedzme v Nigérii. Samozrejme nejde len o kresťanov. Keby sme pred tromi, štyrmi, piatimi rokmi informovali viac, slovenská verejnosť by vedela oveľa fundovanejšie, ako prudko narastá počet ľudí, ktorí utekajú. A najmä, ako sa ich problémy stanú našimi problémami! Dnes je to jasné každému – ale kde boli novinári, kde bol manažment médií, že sme nepísali skôr? Prečo zaostávame tam, kde by sme nemuseli? Verejnosť v mnohom nie je pripravená. V rakúskom Korutánsku, kde nedávno „vládol“ pravicový Haider, vinou ktorého Európska únia len pred niekoľkými rokmi vyhlásila blokádu Rakúska (!), teraz prijali tridsať detí – sirôt prevažne zo Sýrie – a práve teraz tam prichádza ďalších dvadsať na náklady organizácie blízkej rakúskej sociálnej demokracii Priatelia detí.

Pred vyše pätnástimi rokmi som v slovenskej televízii uviedol reláciu, ktorá pred hlavnými správami informovala zo všetkých kútov Slovenska bez toho, aby tam bola oficialita, politika, tváre z parlamentu, ktoré tak rady vyhľadávajú mikrofón a kameru. Relácia mala názov Slovensko dnes. Cieľom bolo spojiť úsilia všetkých mimobratislavských redaktorov, aby ukázali deň čo deň spoločne to najzaujímavejšie pre Slovensko. Mala to byť, a aj to bola relácia pre zaujímavých ľudí a zaujímavé udalosti zo Slovenska pre všetkých bez toho, aby sa v nej ukazovali oficiálne udalosti z domova a zo zahraničia, ktoré okupovali hlavné spravodajstvo a vytláčali z neho zaujímavú človečinu. Každý týždeň túto reláciu dopĺňala relácia, ktorej som dal, práve tak ako relácii Slovensko dnes, meno Krížom-krážom. Šikovná moderátorka a kameraman robili netradične a neošúchane spoločenskú kroniku.

Na jeden deň som navrhol, aby moderátorom relácie Slovensko dnes bol Ibrahim Maiga. A tak sa aj stalo. Po zvučke relácie Slovensko dnes aj so slovenskou trikolórou, ktorá bola vtedy hlavným logom slovenskej STV, sa objavil Ibrahim Maiga, privítal divákov pri sledovaní relácie Slovensko dnes – a neprišiel ani jeden negatívny ohlas. Dnes je Ibrahim hviezdou diskusií o prisťahovalcoch. Vtedy sa nikto nečudoval, že černoch moderuje reláciu Slovensko dnes. A černoch Ibrahim Majga sa v relácii úplne prispôsobil scenáru a považoval za samozrejmé, že reláciu Slovensko dnes moderuje on.

SEBAOBRANA

Viete, kde je „slovenské more“? Predsa na pobreží Jadranu v Chorvátsku. Práve tam aktuálne pribúdajú protesty proti environmentálnemu riziku, keď chorvátska vláda plánuje povoliť ťažbu ropy a plynu na území, ktoré kopíruje až deväťdesiat percent pobrežia. Licencie na ťažbu boli vydané začiatkom roka, zmluvy však zatiaľ podpísané neboli. Práve preto iniciatíva SOS za Jadran žiada, aby chorvátska vláda k tejto dôležitej téme vypísala referendum, ktoré má podľa aktivistov podporu väčšiny Chorvátov.

Slovenské more bude plné ropy?

O tom, že Chorvátsko bude z mora ťažiť ropu a zemný plyn, sa rozhodlo vlani. Dno Jadranu skrýva ropu, ktorá by Chorvátsku stačila približne na šesťdesiat rokov pri súčasnej spotrebe tri milióny ton ročne. Predpoklady hovoria, že by sa dalo vyťažiť asi 184 miliónov ton ropy. Uviedla to chorvátska agentúra Hina. Pokiaľ ide o zemný plyn, Chorvátsko chce zvýšiť ročnú produkciu z dnešného 1,8 miliardy kubického metra na budúcich 8 miliárd.

Na základe zákona z roku 2013 vyzvala chorvátska vláda v júli 2014 firmy, aby predkladali ponuky na získanie ťažobných licencií na ropu a plyn. Začiatkom januára 2015 vybrali v Záhrebe päť konzorcií, ktoré by mali preskúmať dno Jadranu patriace Chorvátsku v takmer celej dĺžke pobrežia od Umagu na Istrii po Dubrovník v južnej Dalmácii. Päť vybratých konzorcií predstavujú firmy Marathon Oil (USA) a ÖMV (Rakúsko), ktoré dovedna získali licencie na sedem oblastí, ENI (Taliansko) a Medoilgas (Veľká Británia) získali jednu licenciu a INA (Chorvátsko a Maďarsko) majú dve licencie. Uvedeným firmám však pridelili licencie ešte predtým, ako bolo ukončené strategické environmentálne posudzovanie SEA, čo je proces, ktorý vyžaduje legislatíva, aby sa dalo predísť negatívnym vplyvom na životné prostredie.

V súčasnosti sa pripravuje definitívne podpisovanie kontraktov, ktoré sa však priebežne odkladá. Dôvodom sú aj silnejúce protesty verejnosti, expertov a mimovládnych organizácií. Pobrežie Jadranu je nepochybne najväčším pokladom Chorvátska, pričom ročne najmä vďaka turizmu prináša tržby asi 7,5 miliardy eura.

Ťažba ropy a plynu blízko najznámejších ostrovov neohrozuje len turistický priemysel, ktorý tvorí okolo 15 percent HDP štátu, ohrozuje aj rybolov. Ten prináša štátu približne 115 miliónov dolárov ročne v exporte kvalitných morských produktov. Rybolov je zároveň na pobreží okrem turizmu jedným z mála sektorov, ktorý zamestnáva ľudí. Plány chorvátskej vlády vyvolali pozornosť i v dvoch susedných jadranských štátoch. Taliansko aj Slovinsko vyjadrili obavy z možných cezhraničných následkov na životné prostredie.

Ako by v referende na otázku o povolení ťažby ropy v mori odpovedala väčšina Chorvátov, nie je možné predpovedať. Občania štátu, ktorý prvého júla pred dvoma rokmi vstúpil do EÚ, na začiatku aktuálnej letnej sezóny nič neoslavovali. Aj tí, čo považovali EÚ za spasiteľa, pochopili, že nijaké rýchle spasenie sa neudeje. Väčšine obyvateľstva ostáva iba nádej, že tohtoročná turistická sezóna bude úspešná a že more ostane ich najväčším bohatstvom. Či s ropnými ťažobnými plošinami, alebo bez nich, to je otvorená otázka.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

S Pavlom FREŠOM, predsedom BSK a predsedom SDKÚ-DS

Kvóty lákajú migrantov na lode pašerákov

Zhovárala sa Irena BERKOVIČOVÁ – Foto: archív SNN a Eva ZELENAYOVÁ

Premiéri V4 odmietli akceptovať požiadavku EÚ o povinnom zavedení kvót pre migrantov v štátoch Európskej únie. Nie sme jediní, kto s takouto politikou nesúhlasil. Lídri EÚ napokon kvóty neprijali. Migrantov si však, zdá sa, aj tak prerozdelíme, hoci už na „dobrovoľnej“ báze.

Pavol FREŠO

● Súhlasíte s názorom, že zavedením povinných kvót rieši EÚ len neschopnosť Grécka a Talianska zvládnuť prílev utečencov z Afriky na ich územie?

Zvládnuť desiatky tisíc utečencov, poskytnúť im prístrešok, jedlo, zabezpečiť, aby bolo o každom rozhodnuté spravodlivo, to nie je jednoduché ani lacné. Nikto z SDKÚ neodmieta pomoc bezbranným, prenasledovaným utečencom, nech sú z ktoréhokoľvek kúta sveta. Čo nás však znepokojuje, a zdá sa, že aj drvivú väčšinu občanov Slovenska, je to, že v médiách sa častejšie ukazujú utečenci, zdraví mladí muži, napádajúci kamionistov a bezpečnostné zložky niektorých krajín. To vyvoláva prirodzene strach aj u nás doma. Tomu sa nemôžeme čudovať. Utečencom treba pomôcť, ale nie ekonomickým migrantom. To treba rozlišovať. Nepotrebujeme nijaké kvóty, aby sme vedeli, že utekajúcim pred smrťou a násilím treba podať pomocnú ruku, najmä matkám a deťom, osobám, ktoré sú nám kultúrne a civilizačne bližšie, inými slovami kresťanom. Tu treba prijať tzv. mäkké pravidlá. Ako prvá strana sme upozornili na pašeráctvo ľudí, z ktorého sa stal výnosný biznis, a tu sa žiada aktívnejší, tvrdší postup zo strany EÚ.

● Aký spôsob riešenia vzniknutej situácie navrhujete vy?

V každom prípade sa treba zamerať na príčinu vzniknutej situácie, prečo musia ľudia z Afriky utekať. Ak je to organizácia Islamský štát, treba zrejme zasiahnuť v prvom rade priamo tam, kde sa porušuje demokracia. Našou úlohou, teda štátov EÚ, nie je pozerať sa na to, ako utečenci platia nekresťanské peniaze za prevoz do Európy s rizikom, že sa utopia, a nechať zarábať priekupníkov, ba im ešte stanovovať kvóty, koľko ich ešte môžu doviezť. Našou úlohou v spolupráci s NATO je strážiť naše hranice zvonka, teda nepripustiť, aby sa nalodili a vyplávali z ich krajiny. Musíme urobiť všetko, aby nebol dôvod nastúpiť na tie lode. Potom Grécko ani Taliansko nebudú čeliť náporu, my hrozbe terorizmu a utečenci hrozbe, že zahynú v Stredozemnom mori.

● Situácia s prílevom utečencov vyvolala vlnu masových protestov v Európe. Jedným z posledných, ktorý prekvapil Brusel, bol protest v Bratislave, na ktorom sa podľa odhadov zúčastnilo trinásťtisíc mladých ľudí nielen zo Slovenska, ale aj z Česka, Poľska a Maďarska. Súhlasíte s názorom, že neriešenie takejto a podobnej situácie nahráva extrémistickým silám, ktoré to využívajú vo svoj prospech, alebo sú protesty prirodzeným obranným reflexom ľudí, ktorí sa boja o svoju budúcnosť, o budúcnosť svojich detí i celej Európy?

Každá možnosť pre extrémistov tváriť sa, že chcú chrániť ohrozených občanov, svoju vlasť a hodnoty krajiny, je príležitosť, ktorú si nenechajú ujsť. Chybou možno je, že sme nedokázali, upokojiť občanov, aby sa nebáli, že vlna utečencov potopí všetko, čo im je sväté, vrátane ich životov a životov ich detí. Pretože v tých bratislavských uliciach neboli len „extrémisti“, ale aj obyčajní, nespokojní občania, ktorí sa odhodlali vziať spravodlivosť do vlastných rúk. Naši občania majú strach, a to je v tejto situácii prirodzené. To by sme my politici nemali podceňovať. Riešenia však nebudú jednoduché a trpezlivosť ľudí je limitovaná.

Na nedávnom proteste proti kvótam v Bratislave neboli len extrémisti.

● Premiér Fico po demonštrácii v Bratislave pohrozil prijatím normy, ktorá zakáže zhromaždenia radikálov. Súhlasíte s týmto návrhom?

Netreba sa unáhliť v neprimeraných protireakciách. Verím, že väčšina Slovákov nesúhlasí s extrémizmom a verejnými prejavmi radikálnych skupín, no do paušálneho zákazu zhromažďovania by som nešiel. Iný prípad je situácia, ktorá bola v Bratislave. Vopred tu bolo nahlásených niekoľko politických, športových a kultúrnych akcií a v takom prípade by sa nemali povoľovať akékoľvek ďalšie politické demonštrácie a manifestácie. Práve tam je riziko, že sa to zvrhne, čo sa, žiaľ, stalo.

● Ako predseda BSK už druhé funkčné obdobie podporujete podujatia národného i kresťanského rozmeru. Čo vás k tomu vedie?

Demokracia? Zmysel pre rovnocenné podporovanie aktivít obyvateľov či ich kreativitu a osobný potenciál. Neviem to presne definovať, ale cítim, že tak je to správne. Podporujem rôznorodé podujatia, ktoré majú čo povedať verejnosti, obyvateľom kraja, ale aj mimo neho.

● Nemálo týchto podujatí pripravuje Matica slovenská, najmä jej bratislavský Dom MS. Určite je nemálo tých, čo sa vás pýtajú, prečo spolupracujete s Maticou slovenskou...

Matica aj Slovensko prešli dlhú cestu. Nie vždy to bola cesta priamočiara a jednoduchá. Robili sa aj chyby, ale kto ich nerobí? Aj ja ich robím, ale snažím sa z nich poučiť. Nie sme dokonalí ľudia ani dokonalé spoločenstvo. Môžeme sa kritizovať a nesúhlasiť navzájom, no musíme sa rešpektovať. Keď sa stratí vzájomný rešpekt a úcta, potom smerujeme k priepasti. V našom kraji pôsobilo mnoho významných národovcov a osobností, ktorých život a poslanie sa spája aj s poslaním a pôsobením Matice a verím, že v tom budeme pokračovať.

O ČOM JE REČ

Naša zvrchovanosť

Peter ŠTRELINGER

Je to hlavná téma dňa: Európa je zaplavená tisíckami prisťahovalcov. Toto nebezpečenstvo je obrovské a jednotlivé štáty hľadajú spôsob, ako sa proti tomu brániť. Ale múdri ľudia túto hrozbu predvídali: listujem si v knihe bývalého ministra, podpredsedu parlamentu, pôvodným povolaním vedca výskumníka a vysokoškolského pedagóga, Augustína Mariána Húsku Svedectvo o štátotvornom príbehu (2006), kde jasnozrivo píše: „Klesajúca reprodukčná vitalita českého etnika i slovenského etnika bude v budúcnosti zdrojom infiltračného tlaku najmä tzv. ekonomických migrantov. Táto hrozba vyvíja tlak aj na ostatné štáty EÚ, lebo tlak ilegálneho prisťahovalectva najmä zo zemí Magrebu (severnej Afriky), rovníkovej Afriky a bližšej i vzdialenejšej Ázie asi spôsobí aj celému európskemu spoločenstvu ešte nejednu nočnú bezsennosť a nejeden ‚ťažký sen‘.“ Zároveň pripomína prorocký výrok alžírskeho prezidenta Boumediena z marca 1974: „Žiadna atómová bomba nebude môcť zastaviť mohutný príliv ľudí, ktorí raz opustia južnú a chudobnú časť sveta a vtrhnú do bohatých a relatívne otvorených priestorov severnej pologule, aby tam našli prostriedky na prežitie.“

Gusto Húska (dovoľujem si toto familiárne oslovenie, lebo je to môj priateľ a krajan, rodák z liptovskej Hubovej) prorocky apeluje, že nebude ľahké zachovať si humánny postoj, a pritom nezradiť šance vlastných budúcich pokolení. Teda brániť svoju zvrchovanosť! Po roku 1989 A. M. Húska patril medzi vedúce osobnosti, ktoré sa podieľali na vzniku samostatnej Slovenskej republiky, v roku 1992 bol vymenovaný za člena slovenskej politickej delegácie, ktorá rokovala s českou politickou delegáciou o riešení slovensko-českého vyrovnania. Práve v týchto dňoch si pripomenieme výročie Deklarácie o zvrchovanosti SR (prijatej v SNR 17. júla 1992). Skromne sa priznávam, že som sa tiež podieľal na udalostiach, ktoré s tým úzko súviseli. Ako novinár, redaktor SNN zúčastnil som sa na rokovaní okrúhleho stola premiéra Vladimíra Mečiara s vedením Strany demokratickej ľavice, týkajúceho sa hlasovania v parlamente o prijatí zákona o zvrchovanosti. V duchu som si uvedomil, že to bude naozaj prevratná udalosť, ktorá nepochybne zatrasie nielen politickou scénou, ale celým národom. A ktovie, ako na to zareagujú bratia Česi? Náhle ma osvietila myšlienka, že Slováci v takých prevratných chvíľach nereagovali pasívne, ale sa zomkli dovedna a v čase nebezpečenstva, ale aj radosti zapaľovali na horách a vyvýšených miestach ohne. Tak to bolo v prípade turecko-tatárskeho vpádu, ale aj počas SNP. Tento zvyk, tento prejav súručenstva, spolupatričnosti mi prišiel na um práve pred prijatím aktu zvrchovanosti Slovenska. Na malom lístku som podstrčil V. Mečiarovi svoj návrh na zapálenie vatier zvrchovanosti, ak SNR schváli na svojom zasadnutí deklaráciu. Argumentoval som tým, že by bolo smutné, keby Slováci reagovali na tento akt apaticky. V. Mečiar súhlasil, aby sme to prostredníctvom novín a Matice slovenskej zorganizovali. Netajím sa, boli to hektické chvíle, nemali sme v SNN ani mobily, ani internet, napriek tomu sme vedno s Drahošom Machalom a Romanom Kaliským obtelefonovali Slovensko. Naše snaženie neostalo hluché. Treba si uvedomiť: nič nebolo isté, ani hlasovanie v parlamente, keď časť poslancov KDH na protest opustila rokovanie. Zákon však i napriek týmto obštrukciám prešiel a bol to rozhodujúci politický čin na ceste k samostatnosti Slovenska. A v ten večer, 17. júna 1992, sa rozhoreli na kopcoch vo všetkých kútoch našej vlasti vatry zvrchovanosti a zvonili zvony slobody. Po prijatí Deklarácie o zvrchovanosti SR abdikoval federálny prezident Václav Havel. Ešte i dnes cítim zimomriavky, keď si čítam tie slová deklarácie, ktoré by sa mali vytesať do kameňa: „My demokraticky zvolená Slovenská národná rada slávnostne vyhlasujeme, že tisícročné úsilie slovenského národa o svojbytnosť sa splnilo. V tejto historickej chvíli deklarujeme prirodzené právo slovenského národa na sebaurčenie tak, ako to zakotvujú aj všetky medzinárodné dohody a zmluvy o práve národa na sebaurčenie.“

Deväť mesiacov pred voľbami sú ulice plné straníckych kortešačiek

Politici nešetria peniaze, ani oči voličov

V minulom roku pred komunálnymi voľbami sa v parlamente rokovalo aj o tom, že stavanie bilbordov má byť regulované, pričom statické reklamné nosiče nemajú byť povolené mimo obcí bližšie ako sto metrov k diaľniciam, cestám pre motorové vozidlá a medzinárodným cestám I. triedy. Počítala s tým novela stavebného zákona od Igora Chomu a Renáty Zmajkovičovej (obaja Smer-SD), o ktorej hovorili poslanci NR SR dosť dlho. Na začiatku schôdze vtedy Smer-SD vyradil podobné opozičné návrhy, lebo vraj išlo z opozičnej strany o predvolebnú kampaň pred novembrovými komunálnymi voľbami. Poslanci sa však zhodli na tom, že bilbordový či optický smog je vážna vec. Novelu stavebného zákona v tom čase pripravovala aj vláda. Má dnes vari niekto pocit, že bilbordov na Slovensku ubudlo?

Tváre straníckych lídrov už týždne lákajú voličov do svojich sietí...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Emil SEMANCO

V mestách i obciach, no najmä popri cestách s hustou premávkou po celom Slovensku sa už opäť podľa množstva bilbordov s politickou tematikou prudko zvolebnieva. Rôzne známe i menej známe osoby sa voličskej základni prostredníctvom veľkých tabúľ snažia odovzdať informácie ako dôležité posolstvo, ktoré má ľudí presvedčiť, aby vo voľbách volili práve ich stranu. Azda každý volič dnes už vie, či aspoň tuší, že politické strany v spolupráci s mediálnymi agentúrami používajú premyslené marketingové stratégie, založené na psychológii predaja produktov.

■ NA PLNÝ PLYN

Nie je celkom jedno, či popri cestách stoja reklamné tabule na propagáciu zubnej pasty, nábytku, potravín alebo politickej strany, hoci reklamné agentúry sa občas správajú tak, ako keby to bolo jedno. Prečo sa už teraz objavuje na bilbordoch predvolebná kampaň, keď voľby sú až na budúci rok? Zrejme preto, lebo niektoré strany si predstavujú získavanie voličov ako preteky s časom v tom zmysle, že kto skôr začne, ten skôr melie. Ale môže to byť aj naopak. Prepálená kampaň lezie ľuďom na nervy a je skôr kontraproduktívna. Môže sa ľahko stať, že ten, kto skôr začne, aj skôr skončí... Potom si môže svoje obrázky dať v menšom formáte zarámovať a pozerať sa na ne vo svojej straníckej centrále.

Podľa analýz politického marketingu najväčší vplyv na rozhodovanie voličov nemajú bilbordy, ale predvolebné mítingy a diskusné fóra na verejnosti, až potom nasleduje reklamná kampaň v televízii a rozhlase. Bilbordy až 17,2 percenta občanov odmieta ako zbytočné a rušivé prvky, ktoré sú v mnohých prípadoch až otravné. Napriek tomu účinky bilbordov pôsobia na podprahové vnímanie, čo si ľudia neuvedomujú a môžu byť aj týmito prostriedkami podvedome ovplyvňovaní negatívnym i pozitívnym spôsobom.

Podľa výskumov všeobecne viac ako tretina voličov (33,9 percenta) má pocit, že predvolebná kampaň ako spôsob presviedčania ešte môže ovplyvniť ich rozhodnutie, komu odovzdajú v parlamentných voľbách svoj hlas. Naopak, viac ako polovica opýtaných tvrdí, že sú už vopred pevne rozhodnutí pre určitú politickú stranu a predvolebná kampaň ich rozhodnutie nezmení. Zvyšných 13,6 percenta na otázku nevie alebo nechce odpovedať.

Aby reklamná kampaň politickej strany mala na voličov účinok, teda aby „zabrala“, mali by politici poznať skutočné potreby a najmä problémy svojich voličov. Iste, všetci politici sa pred voľbami tvária, že im ide iba o dobro občanov, často však nevedia takmer nič o tom, ako žijú bežní ľudia. Najlepším príkladom je, keď sa politika opýtajú, či vie, koľko stojí kilo chleba, a on odpovie, že to má na starosti manželka. Lenže volič vie, že manželka politika nekandiduje do parlamentu...

■ TESTY NALÁDY

Politické strany si zisťujú náladu voličov rôznymi spôsobmi, pričom výber spôsobu závisí od rozpočtu strany. Menšie strany, ktoré nemajú peniaze na drahé prieskumy, musia sa spoliehať na verejne dostupné informácie a podľa toho zvolia stratégiu intuitívne, čo znamená, že sa v podstate hrajú na slepú babu. Väčšie strany sa pri dostatku financií môžu pred voľbami riadiť marketingovým výskumom. Robia to preto, aby sa vedeli v príprave na voľby rozhodnúť, čo majú ľuďom v rámci volebnej kampane hovoriť, aby sa to voličom čo najviac páčilo. Politici však zväčša vedia aj to, že svoje sľuby nemusia splniť, lebo už to v nejedných voľbách spravili, a aj napriek tomu ich ľudia neskôr opäť volili. Dejiny HZDS či SDKÚ sú toho dôkazom, ale konečným výsledkom po opakovaní zlého vtipkovania s voličmi je napokon nezvoliteľnosť strany do parlamentu a jej postupný odchod z politickej scény do historických análov...

Aby sme sa vrátili k bilbordom a ich pôsobeniu na verejnosť, treba si otvorene povedať, že ak sa politik nechá zvečniť na veľkú tabuľu a jeho fotografia či slogan je popri cestách viditeľný na veľké vzdialenosti, riskuje okrem prepálenej kampane aj svoje zosmiešnenie prostredníctvom ľudovej tvorivosti. Tá môže byť niekedy celkom vtipná, no dokáže byť aj vyslovene zlomyseľná až nenávistná. Čím dlhšie politik „visí“ na očiach verejnosti, tým dlhšie môže byť zosmiešňovaný, teda si azda aj musí uvedomovať, že ide s kožou na trh. V tomto prípade na trh nápadov, ktoré sa potom skôr či neskôr cez fotografie objavia aj na sociálnych sieťach. Je teda jedno, či politika na veľkoplošnom pútači zosmiešni ľudový humorista kdesi na konci hlavnej cesty, o pár hodín to vidí cez internet celé Slovensko. Ale to už je známa vec a riziko si každý, kto sa nechá zobraziť v nadživotnej veľkosti na tabuli pri ceste, nesie sám.

Treba spomenúť aj to, že v súvislosti s politickou kampaňou sa pred voľbami objavujú aj tzv. fantómové kampane. To sú tie, pri ktorých postupne narastajúci a meniaci sa obsah vylepený na tabuli sľubuje nejaké prekvapenie v súvislosti s politikou, ale napokon sa vo finále prezentuje napríklad vznik novej firmy alebo výstavby nového developerského komplexu kdesi uprostred zelených hájov.

■ PREDČASNÁ KAMPAŇ

Ak už teraz deväť mesiacov pred parlamentnými voľbami lemujú cesty Slovenska tabule s tvárami známych i neznámych politikov, je to znak toho, že politické strany sa rozhodli nešetriť. Nešetria peniaze, ani vnímavé oči voličov. Pritom úspech takéhoto pôsobenia na voličskú základňu je skutočne otázny. Osobnosti, ktoré sú verejnosti známe, nepotrebujú predčasnú prezentáciu na statických paneloch.

Na druhej strane, ľudia, ktorí sa ukazujú na tabuliach ako nové tváre, ale nekomunikujú nijaký nový obsah, môžu síce zaujať, no bez ponúknutia nových myšlienok a riešení ostanú iba tapetami na doskách, ktoré neznamenajú svet, ale iba reklamný smog, čo zamoruje prostredie po celej našej krajine. Čoho sa v predvolebnej kampani dočkáme, ukáže čas. No už teraz je jasné, že toho nebude málo.

Vášne a polemiky okolo imigračnej krízy a utečencov zachvátili celú Európu

Starý kontinent ovládli obavy, odpor a strach

Alexander GOCZ – Foto a mapka: Zahraničná tlač

Začnime všeobecne známymi termínmi. Pamiatka zosnulých či Sviatok všetkých svätých, Vianoce, fašiangy a Veľká noc. Môžeme pridať aj Jánske ohne, Luciu, stavanie májov, hody, púte na sväté miesta, napríklad Mariánska púť do Levoče, Šaštína alebo Mariatálu. Kto chce širší záber, nech si predstaví slovenský folklór, literatúru od baroka po dnešok, výtvarné umenie či trebárs vážnu aj populárnu hudbu. K tomu svoju rodinu, blízkych, priateľov. Také malé súkromné dejiny. Z veľkej množiny týchto malých dejín sa tvoria dejiny rodu, spoločenstva a v konečnej výslednici dejiny národa.

Ekonomickí migranti mieria najmä do bývalých koloniálnych krajín.

V podmienkach Slovenska, alebo predtým Horného Uhorska, neboli väčšie či menšie prisťahovalecké vlny ničím zvláštnym. Tatárske, neskôr turecké vpády, epidémie, vojny, náboženské nesváry a prenasledovania. V stredoveku prichádzali vo vlnách Nemci najmä do banských miest. Valašskú kolonizáciu, ktorá sa pohla z dnešného Rumunska smerom na karpatský oblúk, datujeme do 14. až 15. storočia. Habáni sa k nám dostali na západné Slovensko po náboženskom prenasledovaní v 16. storočí. Nehovoriac o židovskej diaspóre, ktorá napríklad po pogromoch v Haliči našla svoj domov väčšinou na východnom Slovensku. Každá z týchto vĺn hľadala pokoj, nový domov a programovo chcela spolupracovať s domácim obyvateľstvom.

Čakala ich tu v prvom rade tvrdá práca bez akýchkoľvek sociálnych stimulov. Nanajvýš im vtedajší panovník udelil určité úľavy. Ostatné si museli oddrieť sami. Nemecký baník na Spiši určite nebol platený z cisárskej pokladnice. Kým vládal tvrdo a profesionálne rúbať rudu stovky metrov pod zemou, mohol prežiť, ba v nemnohých prípadoch sa aj zmôcť na nejaké to gazdovstvo. Habáni, zruční keramikári, zásobovali široké okolie svojimi výrobkami a nespoliehali sa na to, že ich úradná moc bude dotovať, kým sa láskavo neasimilujú. Skôr naopak. Napriek svojej príslovečnej pracovitosti, pobožnosti a miernosti boli neustále terčom vyberačov daní a chamtivých zemepánov, lebo od toho, kto od svitu do mrku robí, je aj čo vybrať. Všetky spomínané etniká, vrátane Chorvátov, Rusínov či Bulharov, zanechali v slovenskej kultúre svoje nezmazateľné stopy. Od miestopisných názvov cez piesne, kroje, keramické vzory, zvyky až po rodové mená na krížoch v cintorínoch rozosiatych od západu po východ, od Devínskej Novej Vsi po Ubľu.

■ AJ SLOVÁCI ODCHÁDZALI

Áno, masová emigrácia Slovákov do Ameriky bola emigráciou ekonomickou. Lenže každý z tých šťastlivcov, ktorému sa podarilo ušetriť či požičať si peniaze na „šífkartu“, vedel, že ide tvrdo robiť od prvých dní, keď sa mu pošťastilo prejsť cez imigračných úradníkov. Len podozrenie na tuberkulózu, prípadne zlý zdravotný stav znamenal stop. Tí, ktorí ostali, pracovali v baniach, v železiarňach, na stavbách či vo fabrikách. Mnohí z nich sa po pár rokoch s nasporenými dolármi vrátili domov, kúpili si vytúžený grunt a začali hospodáriť. Iní zostali a dnes ich potomkovia, a je ich podľa staršej štatistiky takmer dva milióny, tvoria integrálnu súčasť svojej hostiteľskej krajiny.

Argumenty istej časti obhajcov dnešnej migračnej krízy sa v tomto svetle javia ako pustá demagógia. Žiadna z emigračných vĺn Slovákov v dvadsiatom storočí neemigrovala s natrčenou rukou po sociálnych dávkach. Drvivá väčšina z nich bola vzdelanostne na výške, vysoko motivovaná a plne kompatibilná s kultúrou cieľovej krajiny, kam sa s prehľadom integrovala. Výnimku tvorí azda skupina takzvaných „sociálne vylúčených“ občanov Slovenska, ktorí začali „sociálnu turistiku“ pestovať najmä do Anglicka začiatkom 21. storočia.

■ TOKY A TLAKY

Európska únia práve začala postupnú imigráciu päťdesiatich šiestich miliónov severoafrických moslimov v onom slávnom „spoločnom riadení migračných tokov a tlakov“ nastolenom Lisabonskou zmluvou. Projekt sa volá Euro-Mediterranean Partnership (tiež Barcelonský proces a Únia pre Stredozemie) a v byrokratických útrobách EÚ sa s vylúčením verejnosti pripravuje už pätnásť rokov. V hlavných európskych médiách sa prvýkrát objavil 11. októbra 2008 v správe britského denníka The Daily Express. Cifru päťdesiatšesť miliónov toto periodikum vyhrabalo v správe štatistického úradu EÚ zvaného Eurostat, ktorý ju uviedol ako odhad počtu imigrantov potrebných na vyrovnanie demografického úbytku v celej Európe medzi rokmi 2010 a 2050. Aby bolo z čoho živiť rastúce počty európskych dôchodcov... Jednou z najdôležitejších a najaktívnejších inštitúcií „Euro-Medu“ je vzdelávacia nadácia Anna Lindh Foundation, ktorú v roku 2005 spoločne založili Arabská liga, EÚ a UNESCO. Jej kultúrnou politikou, ako ju vysvetlil vtedajší šéf Traugott Schoeffhalter, je „útočiť na stereotypy, predsudky a ignoranciu a meniť každodennú žurnalistiku“ tak, aby podporovala „medzikultúrne porozumenie“.

Treba ešte niečo dodávať?

NA MARGO

Zriaďovateľ verejnej školy (mesto, obec, VÚC) bude môcť od septembra tohto roka dvakrát nesúhlasiť s nomináciou rady školy na riaditeľa. Vyplýva to z novely školského zákona, ktorú schválili poslanci NR SR.

Zmeny v školách

Zriaďovateľ bude musieť svoj nesúhlas s kandidátom písomne zdôvodniť. Následne sa uskutoční druhé, úplne nové výberové konanie. Ak zriaďovateľ nebude akceptovať ani nového kandidáta, bude mať ešte možnosť obrátiť sa na miestne zastupiteľstvo s návrhom na vyslovenie nesúhlasu. Na to, aby riaditeľ vymenovaný nebol, budú potrebné minimálne tri pätiny hlasov poslancov príslušného zastupiteľstva. Ak ich primátor, starosta či predseda VÚC nezíska, kandidáta na riaditeľa už bude musieť na päť rokov vymenovať. Ak však presvedčí dostatok poslancov, že kandidát nie je vhodný, ďalší výber riaditeľa už nebude v réžii rady školy, ale pôjde sa cez výberové konania na základe zákona o výkone prác vo verejnom záujme. Podľa navrhovateľa tohto pozmeňujúceho návrhu zákona, poslanca Ľubomíra Petráka zo Smeru-SD, sa takto zrovnoprávňuje postavenie zriaďovateľov verejných škôl so zriaďovateľmi cirkevných a súkromných škôl. S týmto názorom nesúhlasia rodičia a učitelia, ktorí pripravujú petíciu proti tomu, aby starostovia, primátori a župani získali právo veta pri voľbe riaditeľa. Podľa nich to povedie k spolitizovaniu školstva, pretože sa vytvorí priestor na korupciu, klientelizmus a rodinkárstvo.

Podľa novely Školského zákona bude môcť ministerstvo školstva poskytnúť zriaďovateľovi školy príspevky pre sociálne znevýhodnených žiakov na exkurzie, školy v prírode, jazykové kurzy či lyžiarske zájazdy. Nová právna úprava znamená aj posunutie termínu zápisu žiakov do prvého ročníka základnej školy o viac ako dva mesiace neskôr. V súčasnosti chodia budúci prváci na zápisy v období od 15. januára do 15. februára. Po novom to bude od 1. apríla do 30. apríla.

Niektoré zmeny sa týkajú aj študentov stredných škôl. Napríklad študent, ktorý bol prijatý na strednú školu bez maturity, nebude môcť len tak prestúpiť na študijný odbor s maturitou.

Poslanci odsúhlasili aj pozmeňovací návrh, aby stredné školy bez ohľadu na zriaďovateľa mohli mať aj menej žiakov v triede ako 17, čo je momentálne minimum. Trieda však musí mať aspoň deväť žiakov.

Novela školského zákona prináša zmeny aj pre učiteľov. Kredity už učitelia nezískajú napríklad za absolvovanie rozširujúceho štúdia. Zato však budú môcť viesť triednu knihu nielen v písomnej, ale aj v elektronickej podobe. Môžu sa rozhodnúť, ktorá forma im viac vyhovuje.

Dagmar VANEČKOVÁ

S Mariánom SERVÁTKOM o diplomacii, živote krajanov vo svete

Mám medzi svätými priateľa...

Marián SERVÁTKA sa narodil 7. novembra 1951 v Hnilčíku, okres Spišská Nová Ves. Absolvoval Filozofickú fakultu UK v Bratislave, odbor slovenský jazyk – poľský jazyk (1970 – 1975), doktorskú dizertáciu (PhDr., 1978) a získal titul kandidát vied (CSc., 1987). Pracoval na katedre slavistiky a indoeuropeistiky Filozofickej fakulty UK v Bratislave (1975 – 1979, 1984 – 1985). Pôsobil ako lektor slovenského jazyka na Jagelovskej univerzite v Krakove (1979 – 1984), bol poradcom ministra kultúry SR (1992 – 1993), veľvyslancom v Poľskej republike (1994 – 1998), pri Svätej stolici a Zvrchovanom ráde maltézskych rytierov (1998 – 2002). Pôsobil ako poradca prezidenta SR (2003 – 2007). Od roku 2008 do roku 2012 bol veľvyslancom SR v Bieloruskej republike. Je autorom prvej učebnice slovenského jazyka pre poľských slovakistov a slavistov, autorom skrípt, desiatok štúdií a prekladov z poľskej literatúry. Je ocenený Ekumenickým krížom s hviezdou Radu sv. Brigidy (1997), Rytierskym krížom Radu za zásluhy Poľskej republiky (1997), najvyšším rezortným vyznamenaním Poľskej republiky Medailou Národnej vzdelávacej komisie (1998) a Rytierskym krížom Radu Pia IX. (Vatikán 2000).

Zhováral sa Maroš M. BANČEJ – Foto: archív a Emil SEMANCO

Diplomat Marián SERVÁTKA

● Viacero etáp z vášho života vás spája s Poľskom. Pôsobili ste tam ako vysokoškolský pedagóg aj ako veľvyslanec. Aký je podľa vás vzťah Poliakov k Slovensku? Sme pre nich blízky sused, obchodný partner alebo skôr konkurent v rámci EÚ biznisu?

Áno , Poľsko som si zaľúbil nadlho. Za všetko môže profesor Šimon Ondruš, zakladateľ Katedry slavistiky a indoeuropeistiky na FiF UK v Bratislave, ktorý ma vzal na štúdium polonistiky po tom, čo ma pre zlý kádrový profil neprijali na novinárstvo. Najskôr som bol v Krakove na semestrálnom pobyte, navštevoval som prednášky veľkých profesorov; jeden z nich – profesor Urbańczyk, ako mladý prednášal aj Karolovi Wojtylovi. Spomínam si, že som to uviedol v rozhovore pre jeden americký žurnál vo Vatikáne. Povedal som, že sme mali s pápežom spoločného učiteľa. Redaktor dal potom článku bombastický názov: Veľvyslanec Servátka študoval s pápežom...

V Krakove som neskôr pôsobil ako lektor slovenského jazyka na Jagelovskej univerzite. Boli to roky, keď v Poľsku bolo na lístky najprv mäso, cukor a potom takmer všetko. V obchodoch bol ocot a predavačky. Napriek takejto zložitej hospodárskej situácii sa mi podarilo vydať prvú učebnicu slovenského jazyka pre poľských slovakistov a slavistov. Známy poľský jazykovedec prof. K. Polański ma pozval prednášať na Sliezsku univerzitu do Katovíc. Tam vyšla ďalšia učebnica Język słowacki dla poczatkujących. Teší ma, že moji bývalí študenti majú vysoké akademické tituly. Mimochodom, vo vydavateľstve Śląsk v Katoviciach v tých časoch kvitla séria prekladov z českej a zo slovenskej literatúry. Bol som mladý a odvážny, asi preto som zaklopal na dvere jedného varšavského vydavateľstva, keď som na trhu videl tretie vydanie konverzačnej príručky češtiny a ponúkol som im slovenskú. Bol som však dosť nešťastný, keď mi pani redaktorka, a nešlo o predavačku mrkvy na trhovisku, povedala, že ak sa tento jazyk v Česko-Slovensku používa v úradnom styku, tak budú o tom uvažovať. A keďže sa tento jazyk v našej bývalej republike používal, tak konverzačná príručka vyšla, a to v dvoch vydaniach. Aj za kopcom nás málo poznali... Aj preto som – už ako veľvyslanec – spoločne so svojimi poľskými priateľmi, ktorí boli vtedy členmi vlády, inicioval založenie lektorátu slovenského jazyka na Varšavskej univerzite. Išlo to, opäť vďaka Poliakom, pomerne ľahko. Po vzniku nášho štátu som bol prvým veľvyslancom SR v Poľsku. Bolo tam mnoho roboty, kontaktov, stretnutí, návštev, založili sme Slovenský inštitút, iniciovali sme prvý honorárny konzulát, navrhol som založenie Generálneho konzulátu v Krakove, ktorý bol vtedy, ale aj dnes potrebný.

Myslím si, že sa nám tam podarilo urobiť mnoho dobrých vecí. Najmä po vzniku SR sme prestali byť Čechmi, aj keď mnohí nevedeli pochopiť, prečo sme sa rozdelili. Niet sa čomu čudovať, veď to nevedeli pochopiť ani mnohí Slováci.

● V Poľsku žije aj komunita našich krajanov Slovákov. Viem, že ste s predstaviteľmi Slovákov žijúcich v Poľsku udržiavali a udržiavate výborné vzťahy. Čo našich rodákov trápi a čím sa naopak môžu pochváliť?

Naši krajania v Poľsku majú za sebou zložitú a v mnohom ťažkú, až tragickú históriu. Myslím okrem iného na obete tzv. bandy Ognia, ktorý má dnes pomník v Zakopanom. Našich krajanov som si vážil za ich vzťah

Viacero etáp života M. Servátku sa spája s Poľskom.

k dedovizni, k vlasti predkov – len si uvedomme, že hranice sa premiestňovali ponad ich hlavy niekoľkokrát. Bolo im naozaj ťažko, borili sa za slovenčinu v kostoloch i v školách, vydávali časopis Život, bojovali s administratívou, ktorá bola v Poľsku k menšinám nežičlivá. Po zmene režimu sa tieto otázky premiér Vladimír Mečiar i Ján Čarnogurský, Matica slovenská, nebohý Matej Andráš a rad ďalších osobností usilovali riešiť. Krajania dnes majú dôstojné sídlo, organizujú kultúrne podujatia, budujú kultúrne strediská, spolupracujú s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí na Slovensku, majú dobré vzťahy s poľskými štátnymi orgánmi i so samosprávou. Nie vždy, podľa ich slov, našli pochopenie u našich diplomatov v Poľsku...

● Ďalším vaším diplomatickým postom bol Vatikán. Mnoho bežných ľudí vníma tento útvar len cez Vatikánsku zmluvu. Ako to vlastne funguje medzi Vatikánom a Slovenskom?

Vzťah SR so Svätou stolicou má podobný charakter ako s inými krajinami, no sú tam isté špecifiká. Paradoxne, spomínaná zmluva, ktorá mala byť prínosom a riešiť isté otázky, vyvolala viacero reakcií v odborných právnických kruhoch. Doteraz som sa k tejto otázke nevyjadroval, keďže text zmluvy sa pripravoval na Slovensku, a to vymenovanou komisiou. Vatikánska strana dopravovala pripravovaný text na posúdenie svojimi diplomatickými kanálmi, takže Veľvyslanectvo SR pri Svätej stolici, ktoré som vtedy viedol, do jej prípravy nevstupovalo. Paradoxne, vysokí predstavitelia Svätej stolice, a raz to bol sám štátny sekretár A. Sodano, ma upozornili na podliezanie zo slovenskej strany: Vatikán si neprial mať v texte isté znenie, ktoré by mohlo pôsobiť diskriminačne voči iným subjektom. Pamätám si slová iného vysokého predstaviteľa Svätej stolice, ktorý povedal, že kvôli zmluve so Slovenskom nechcú ísť na medzinárodný súd... Informáciu som poslal domov a adresoval všetkým členom komisie, ale veľmi to nepomohlo. Ktosi z našich chcel do zmluvy dať to, čo si Vatikán neželal. A niektorí naši politici urýchľovali podpis zmluvy. Keď som videl, aké diskusie a polemiky vyvolávajú v jednotlivých krajinách konkordáty či základné zmluvy s Vatikánom, naše veľvyslanectvo iniciovalo zorganizovanie medzinárodnej konferencie na túto tému. Referáty poprednýchodborníkov z celého sveta som po konferencii odovzdal A. Sodanovi a navrhol som mu ich vydanie vo vatikánskom vydavateľstve. S radosťou podporil môj návrh a publikácia je dnes zaujímavým študijným materiálom na pápežských univerzitách i právnických fakultách vo svete. Napísané ostáva. Ale ostala aj oficiálna medaila Jána Pavla II., ktorej autorkou je slovenská sochárka Ľudmila Cvengrošová. Aj tá išla s certifikátom a so životopisom skromnej umelkyne do celého sveta. Mrzí ma, že sa mi nepodarilo urobiť výstavu Kresťanstvo na Slovensku. Mal som dobré vzťahy so šéfom Vatikánskeho múzea, pred ktorým denne stoja stometrové rady. Dohodli sme sa, že mi dá miestnosť tesne pred Sixtínskou kaplnkou, aby tak cez našu výstavu musel prejsť každý návštevník! Napísal som domov, čo môžeme urobiť. Istý veľký úradník z MZV mi odpísal, že netreba, že naša ambasáda už vo Vatikáne dosť predstavila Slovensko. Nevedel som to presadiť, lebo Dzurindova vláda ma odvolala, no prezident Schuster to nepodpísal a kázal mi ďalej pracovať. Moje postavenie bolo zložité. Taliansky riaditeľ múzea nechápavo krútil hlavou, veď všetci sa tam tlačili a my to nechceme. Na naše miesto napokon prišli Maďari s pompéznou výstavou Od sv. Štefana po dnešok. Bolo tam vystavených neúrekom religióznych predmetov aj z „Horného Uhorska“. Tak ma priatelia ironicky utešovali, že sme tam aj tak niečo zo Slovenska vystavili.

● Stretli ste sa vo Vatikáne aj s pápežom Jánom Pavlom II. Aké dojmy ste si odniesli z týchto stretnutí?

Veľvyslanec pri Svätej stolici sa po odovzdaní poverovacích listín stretne s pápežom na osobnom rozhovore „medzi štyrmi očami“. Môj trval dvadsaťpäť minút. Bolo to viac ako zaujímavé stretnutie. Všetci vieme, že papa Wojtyla mal svoju charizmu. Dostal som vtedy od neho dar, ktorý mi pomáhal pri mojej štvorročnej misii. Niekedy o ňom rozpoviem. Bolo viacero iných stretnutí i omše v súkromnej kaplnke v Castel Gandolfo. Zaujímavé však z hľadiska histórie slovensko-vatikánskych kontaktov bolo moje posledné stretnutie s Jánom Pavlom II. Bolo veľmi dôstojné a pápež, aj keď bol naozaj ťažko chorý, hovoril bez papiera, okrem iného aj o mojej práci vo Vatikáne. Mal som dojem, že hovorí profesor Wojtyla. Po navodení veľmi milej atmosféry som sa rozhodol opýtať na návštevu Slovenska, či ju má v plánoch, keďže sme nemali nijakú odpoveď. Svätý Otec bez zaváhania povedal: „Tak, wybieram sie!“ To mi vyrazilo na moment dych, lebo som čakal diplomaticky zahmlenú odpoveď v štýle, „uvidíme, uvidíme ako zdravie“... Spýtal som sa, či to môžem oficiálne oznámiť. „Tak, tak,“ pritakal pápež a potom dodal, aby som to ešte prebral so Stašom (Dziwiszom). Keď sme dali do agentúr, že Svätý Otec veľvyslancovi potvrdil návštevu Slovenskej republiky, začalo byť zle, čo si to vymýšľam a tak ďalej. Pápež však slovo dodržal a prišiel. Bola to veľká historická návšteva veľkého pápeža u nás. Pápež sa nepodpisuje hocikde, ako to býva zvykom u celebrít. Pre prípadných zlodejov poznamenávam, že ich nemám doma, sú v trezore v banke. A keď som po skončení vyslania bol už rok na Slovensku, dostal som z Vatikánu poštu. Od pápeža. Budúci svätý mi poslal svoju knihu poézie Tryptyk rzymski s krásnym, vlastnoručne písaným venovaním mojej rodine. Takéto gesto sa nekomentuje. Teším sa však, že mám medzi svätými priateľa.

● Ďalším vaším pôsobiskom ako veľvyslanca bolo Bielorusko. To sa v niektorých našich médiách neteší práve najlepšej povesti. Ako vy vnímate Bielorusko a jeho vzťahy so Slovenskom? Sú tam pre našich podnikateľov zaujímavé príležitosti, alebo je to podľa spomínaných médií krajina zošnurovaná diktatúrou?

Bielorusko pomaly buduje demokraciu. Oni sa tým netaja, prosia nás o rady, chcú prehlbovať dialóg, spolupracovať. Žije tam historicky ťažko skúšaný národ. Aj v tom sme si podobní, jazykovo a mentálne veľmi blízki, a tak žalostne málo o sebe vieme. Aj v Minsku sme založili lektorát slovenčiny, vydali Slovenskú gramatiku, Razmownik pre turistov, vyšla monografia Slovenský folklór a super knižka Živaja voda Slovakii o našich termálnych kúpeľoch. Udiali sa prezentačné akcie našich biznismenov, prednášal som na mnohých investičných konferenciách o možnostiach podnikania na Slovensku, robili sme prezentácie slovenských podnikateľov. Odporúčam ísť na bieloruský trh, ktorý je súčasťou veľkého eurázijského teritória. Hodno využiť podmienky, ktoré ponúkajú slobodné ekonomické zóny. O všetkom sme domov písali. Som pripravený aj teraz pomáhať pri kontaktoch. Je tam poriadok, čisto a dobrí ľudia.

Ohlasovanie konca studenej vojny bolo skôr želaním ako skutočnosťou

Skončila sa, či ešte ďalej pokračuje?

Július HANDŽÁRIK – Foto: Zahraničná tlač

V súvislosti so stále intenzívnejšou angažovanosťou USA a NATO v záležitostiach Ukrajiny, zbedačenej oranžovou revolúciou, následkami štátneho prevratu a občianskou vojnou, sa vo verejnosti čoraz viac ozývajú otázky, či sa vlastne studená vojna rozpadom ZSSR a jeho mocenského bloku skončila, či pokračuje, alebo sa práve začína nová studená vojna, tentoraz už proti nekomunistickému Rusku.

Konvoje vojenskej techniky nás presviedčajú, že hrozba vojny sa neskončila.

Na to, aby sme si na takéto otázky mohli seriózne odpovedať, musíme najprv vedieť, čo vlastne tá studená vojna bola a najmä aké skutočné ciele sledovala. Podľa disponibilných oficiálnych definícií (napríklad Malá slovenská encyklopédia Beliana, SAV Bratislava 1993) „studená vojna bola nevojenská konfrontačná politika štátov a zoskupení (konflikt Východ – Západ); za jej začiatok sa považuje Churchillov prejav vo Fultone 5. 3. 1946, v ktorom žiadal vytvorenie angloamerického vojenského zväzku na boj s východným komunizmom. ... Koniec studenej vojny po nástupe Gorbačova a najmä po páde komunistických režimov vo východnej Európe roku 1989“.

■ NEPRESNÁ A NEÚPLNÁ

Toľko akademická definícia. Treba však povedať, že je veľmi nepresná a neúplná – zrejme bola ovplyvnená naivnými politickými ilúziami po prevrate v roku 1989. Studená vojna je totiž čisto americký strategický projekt, ktorý mal vytvorením sústavy vojenských paktov a siete vojenských základní pod velením USA obkľúčiť a vojensky ohrozovať Sovietsky zväz a jeho spojencov a vnúteným intenzívnym zbrojením (najmä nukleárnym!) ich mal ako ekonomicky slabšieho partnera donútiť k politicko-vojenskej kapitulácii alebo k hospodárskemu krachu. Takže to nebol „konflikt Východ – Západ“, ale celkom jednoznačne to bola konfrontácia Západ – Východ, ktorej iniciátormi a usmerňovateľmi boli a dodnes sú výlučne Spojené štáty americké, a preto sa od samého začiatku mala nazývať korektným názvom americká studená vojna. Sovietsky zväz na rozpútanie a dlhodobé udržiavanie takejto nákladnej konfrontácie nemal po druhej svetovej vojne dosť ľudských ani materiálnych zdrojov.

■ FULTONSKÝ PREJAV

Deklarovaným oficiálnym cieľom americkej studenej vojny bola likvidácia komunistických režimov v uvedených štátoch, skutočným cieľom jej strojcov však bola a evidentne aj naďalej zostáva likvidácia suverenity uvedených štátov a vlastnícke ovládnutie či privlastnenie si najhodnotnejších segmentov ich národného bohatstva a najmä nesmiernych prírodných zdrojov Ruska. Doterajší „vývoj“ vo všetkých postkomunistických štátoch od prevratu až doteraz to celkom jednoznačne dokazuje.

Jej podstata spočívala v tom, že USA, ktoré si po celý čas jej trvania udržiavali pred ZSSR značný predstih pri vývoji a výrobe jednotlivých štádií nukleárnych zbraní i ostatných zbraní hromadného ničenia a ich nosičov, permanentne ohrozovali ZSSR a jeho spojencov možnosťou vyvolania ničivej nukleárnej vojny. Ak Sovietsky zväz chcel možnosti vyvolania takej ničivej vojny zabrániť, musel si vytvoriť podmienky na rovnako hrozivý protiúder, teda musel sa pokúsiť držať krok s USA a s jeho západnými spojencami vo vývoji a výrobe zbraní hromadného ničenia. To ho ako ekonomicky slabšieho partnera po desaťročia značne brzdilo v hospodárskom i sociálnom rozvoji, čím bol vlastne zámer amerických jastrabov a strojcov studenej vojny splnený – alebo sa Sovietsky zväz vzdá vnútených pretekov vo vývoji a výrobe zbraní hromadného ničenia a vo vhodnom čase môže byť zlikvidovaný v nukleárnej vojne, alebo sa pokúsi v tomto šialenom zbrojení držať krok s ekonomicky silnejšími USA a ich spojencami, a tým sa skôr či neskôr dostane do ekonomickej krízy a katastrofy.

■ NA POKRAJI APOKALYPSY

To, že takáto apokalyptická politika priviedla ľudstvo niekoľkokrát až na okraj totálneho zničenia a tam ho až dodnes udržuje, to zrejme strojcov americkej studenej vojny nezaujímalo a dodnes nezaujíma. Hoci aj vo Washingtone i v Pentagone bolo našťastie vždy zopár múdrych a statočných osobností, ktoré svojich jastrabov aspoň ako-tak krotili, hlavnú a rozhodujúcu zásluhu na tom, že sa americká studená vojna nezmenila na horúcu nukleárnu vojnu, majú predovšetkým sovietski vedci a technici, ktorí (hoci vždy s niekoľkoročným omeškaním) stačili vo vývoji a výrobe zbraní hromadného ničenia a ich nosičov držať krok s USA aspoň natoľko, že aj menší rozsah možného sovietskeho protiúderu bol pre amerických jastrabov dostatočne silnou výstrahou proti vyvolaniu horúcej nukleárnej vojny. Názorne to dokazuje napríklad verejne známy časový sled prvých skúšok nukleárnych zbraní v jednotlivých nukleárnych mocnostiach – atómová bomba: USA – júl 1945, ZSSR – august 1949, Veľká Británia – október 1952, Francúzsko – február 1962; vodíková bomba: USA – november 1952, ZSSR – júl 1953 atď., atď.

■ HROMADENIE SKAZY

Šialené hromadenie zbraní hromadného ničenia, ktoré po desaťročia ohrozuje existenciu všetkého života na zemi, viedlo niektorých zodpovednejších politikov veľmocí občas k tomu, že od roku 1969 začali o tomto probléme rokovať na najvyššej úrovni a podpísali viaceré medzinárodné zmluvy o nešírení či obmedzení týchto zbraní a ich nosičov. Z priestorových dôvodov sa všetky tieto dohody nedajú tu uvádzať, stačí však konštatovanie, že po politických prevratoch v ZSSR a v štátoch jeho spojencov bola americká studená vojna v roku 1991 oficiálne vyhlásená za skončenú a že USA i demokratické Rusko pritom výrazne zredukovali svoj jadrový potenciál. Bolo to v súlade s pôvodne deklarovaným oficiálnym cieľom studenej vojny zlikvidovať komunizmus v Európe, takže dnes by sme o studenej vojne už vôbec nemuseli hovoriť, keby ...

■ NOVÉ HROZBY

Keby jastrabi vo Washingtone a Pentagone už v roku 1995 nezačali znova strašiť Ruskom a vyhlasovať, že Rusko (už dávno demokratické) je pre USA rovnakou hrozbou, akou hrozbou bol vraj bývalý komunistický Sovietsky zväz. Túto agresívnu rétoriku síce aspoň čiastočne zmiernil samit Clinton – Jeľcin v Helsinkách v marci 1997, ale znova a celkom neúnosne sa pritvrdila po 11. septembri 2001, ktorý doteraz nebol hodnoverne vyšetrený a súdne potrestaný, čím pripomína neslávny požiar berlínskeho Reichstagu z roku 1933 aj so všetkými jeho následkami.

Terajšie oživovanie rétoriky a metód americkej studenej vojny proti dnešnému demokratickému Rusku a jeho pokračujúce obkľučovanie americkými vojenskými základňami na územiach nových členských štátov NATO však celkom nespochybniteľne odhaľuje skutočné zámery tejto rozsiahlej vojensko-politickej konfrontácie. Cieľom americkej studenej vojny nebola totiž len deklarovaná likvidácia komunistických režimov v Európe, ale jej skutočným cieľom bolo a naďalej zostáva uchvátenie národného bohatstva bývalých štátov s komunistickým režimom a najmä nesmiernych prírodných bohatstiev dnes už nekomunistického Ruska.

Musíme preto, žiaľ, konštatovať, že americká studená vojna sa politickými prevratmi v týchto štátoch a zrušením Varšavskej zmluvy vôbec neskončila, a teda sa ani znova nezačína, ale pokračuje nepretržite naďalej aj napriek hrozbe, že úplne obkľúčené Rusko sa môže legitímne rozhodnúť brániť svoju suverenitu a svoje národné bohatstvo aj s pomocou svojho arzenálu.

Pre možnosť či hrozbu takejto apokalyptickej sebaobrany by sme si však mali uvedomiť, že aj po všetkých odzbrojovacích konferenciách podľa oficiálnych údajov k 1. aprílu 2014 mali USA v disponibilnej aktívnej službe ešte stále 1 585 jadrových hlavíc a 778 strategických nosičov a že Rusko malo k uvedenému dátumu 1 512 jadrových hlavíc a 498 nosičov, čo mnohonásobne stačí na vyhubenie všetkého života na európskom kontinente. A mali by sme preto na svoju sebaobranu aj čosi konať, aby sme neboli prekvapení oneskoreným zistením, že niektorí naši zámorskí spojenci sú ochotní bojovať za národné bohatstvá Ruska aj za cenu života posledného Európana.

ROZHOVOR – MONITORING

Pri príležitosti osláv sedemdesiateho výročia víťazstva nad fašizmom v Európe sa mi dostal do rúk pozoruhodný materiál z Poľska, ktoré patrilo v druhej svetovej vojne k štátom najviac postihnutým fašistickou vojenskou expanziou. Ide o rozsiahly rozbor či vyhlásenie Poľského národného spoločenstva (Polska wspólnota narodowa – PWN), vydané v máji tohto roka v ruskom jazyku a podpísané predsedom spoločenstva Boleslavom TEJKOVSKÝM.

Pozoruhodné fakty o poľských reáliách

Július HANDŽÁRIK

Spomínaná analýza či vyhlásenie nie je materiálom čisto deklaratívnym, akými už takéto vyhlásenia či výzvy bývajú. Naopak, je to rozsiahly, hĺbkový a naozaj zasvätený rozbor politickej, ekonomickej a sociálnej situácie, do ktorej sa Poľsko prevratom v roku 1989 dostalo a v ktorej sa dnes nachádza. Vecné konštatovania a exaktné závery tejto analýzy majú nespochybniteľnú platnosť aj pre všetky ostatné národy a štáty strednej a východnej Európy, ktoré prešli „demokratickými“ prevratmi a následným procesom integrácie do západoeurópskych štruktúr.

■ *NIČIVÉ ZMENY*

„Katastrofálna situácia Poľska je výsledkom ničivých globalistických zmien, ktoré nám boli pred dvadsiatimi piatimi rokmi vnútené Západom. Boli naplánované v USA, aby dali možnosť Západu ovládnuť Poľsko a iné štáty bývalého socialistického tábora, aby ich postavili proti Rusku a rozdrvili slovanské spoločenstvo, spájajúce tieto národy,“ otvára problematiku materiál PWN. „Premeny v Poľsku uskutočnili za západné peniaze fanatickí prívrženci Západu a protivníci Ruska, ale aj obyčajní karieristi, zradcovia a profesionálni agenti, dosadení do vedúcich funkcií vo vládnucej komunistickej strane a v opozičnom prostredí Solidarity. Mnohí z nich v záujme toho študovali na Západe. ... Tieto vzájomne prepojené politické kruhy ‚komunistov‘ a predstaviteľov Solidarity sformovali v Poľsku prozápadnú a antiruskú vládu, vytvorili mafiánsky stranícky systém plný západných agentov a prijali antidemokratické volebné zákonodarstvo. Tak vnútili Poľsku nimi kontrolovaný politický systém, v ktorom sa pri voľbách s úspechom môžu dostať k moci len prozápadné politické strany a jednotlivé osoby, špeciálne na tento cieľ financované a popularizované v médiách, dokonca aj cestou falzifikácie predvolebných prieskumov verejnej mienky. V takej situácii od roku 1990 volená štátna moc bola vždy prozápadná, vždy protipoľská a stále viac protiruská. Voľbami vymenený prezident, sejm, senát, premiér, vláda nikdy nemenia stále platný program, ustanovený na Západe a posilňujúci závislosť Poľska od USA, Izraeľa, NATO a Európskej únie pri dominancii Nemecka, ba naopak, poslušne a zanietene tento program realizujú.“

■ *POKLES PRODUKCIE*

Autori rozboru v ďalšom odseku analyzujú formy a dosah takejto integrácie a globalizácie na ekonomiku Poľska a na životnú úroveň a sociálne postavenie jeho občanov: „Poľsko bolo prinútené zlikvidovať značnú časť úspešných priemyselných podnikov, napríklad lodenice, zlikvidovať prevažnú časť efektívnych poľníckych hospodárstiev a taktiež vylúčiť z prevádzky časť ostatných poľnohospodárskych objektov a pozemkov. Následkom toho bola dvakrát znížená priemyselná i poľnohospodárska výroba, čo znamenalo zníženie množstva poľského tovaru na vnútornom trhu i zníženie výhodného exportu do zahraničia. Drastický pokles objemov poľských tovarov a následné zníženie poľského národného dôchodku odsúdilo Poľsko na import drahých a často menej kvalitných západných tovarov a s tým aj na prijímanie západných pôžičiek na vysoké úroky, čo spôsobilo nebezpečný rast zahraničného dlhu našej krajiny. Poľsko bolo prinútené predať na Západ za vydieračské ceny (menej ako 10 percent reálnej ceny!) veľkú časť priemyselných a obchodných firiem, podnikov služieb, spojov a bánk, masovokomunikačných prostriedkov, prírodných zdrojov a pozemkov. Čoskoro takýto predaj pohltí aj lesy. Tento zločinecký protipoľský výpredaj poľského národného bohatstva má akoby pokryť poľský štátny dlh. Ale nehľadiac na masový výpredaj, náš dlh od okamihu prechodu Poľska pod kontrolu Západu stonásobne vzrástol a predstavuje dnes sumu viac ako dva trilióny zlotých.“

■ *VYKORISŤOVANIE KRAJINY*

„Vykorisťovanie Poľska, ktoré spôsobuje nízku úroveň rozvoja a biedu obyvateľstva, uskutočňuje Nemecko a celý Západ prostredníctvom zvyšovania výkonových noriem a pracovného času pre Poliakov, znižovaním reálnych miezd, znižovaním nákupných cien na poľnohospodársku produkciu pre poľských roľníkov, zvyšovaním odbytových cien tovarov pre Poliakov, a tiež oslobodzovaním západných vlastníkov poľských podnikov od daní a najmä vývozom ich zisku do zahraničia.

Dvadsaťpäť rokov trvajúca závislosť Poľska od vykorisťovateľského Západu spôsobila, že 2,5 milióna práceschopných Poliakov sa stalo nezamestnanými, 6,5 milióna žije v biede, 6,1 milióna žije pod hranicou životného minima, 2,7 milióna hladuje pod hranicou biologického minima, 420 tisíc stratilo bydlisko, čo hrozí ich smrťou, 1,5 milióna trpí depresiou, čoho následkom sú psychické choroby, 1,2 milióna je chorých od smrteľných narkotík, 30 tisíc Poliakov umrelo od hladu a zimy, 110 tisíc Poliakov spáchalo samovraždu z beznádeje a zo zúfalstva a 6 miliónov Poliakov vycestovalo na Západ za prácou. ...

Rozhodnutia, týkajúce sa Poľska, sa prijímajú na Západe a úslužne sa plnia predstaviteľmi poľskej moci. Západ rozhoduje o tom, čo a v akom množstve má Poľsko vyrábať, aké ceny a zárobky majú byť v Poľsku, aká má byť v Poľsku nezamestnanosť, koľko Poliakov a kam má z Poľska vycestovať za prácou, koľko cudzincov a odkiaľ sa musí v Poľsku usadiť...“

■ *OSLABOVANIE SUVERENITY*

Pravda, ekonomické a sociálne dosahy sú iba jednou stránkou takejto integrácie a globalizácie. Druhou, rovnako dôležitou stránkou sú dosahy na suverenitu a medzinárodné postavenie takto globalizovaných štátov (či už vlastne iba „krajín“, ako sa už dnes s obľubou nazývajú v „demokratickom“ politickom žargóne) a dosahy na občianske a národné povedomie ich obyvateľstva. V dokumente PWN sa k tomu uvádza:

„Západ rozhoduje o tom, kto je Poľsku priateľ a kto nepriateľ, proti komu sa Poliaci musia pripravovať bojovať vo vojne. ... To Západ prijíma rozhodnutia o využívaní nebezpečných, geneticky modifikovaných semien a rastlín v Poľsku, o vnucovaní neprirodzených sexuálnych odchýlok a zvráteností, rozvracajúcich základnú hodnotu manželstva a rodiny pre národ. Západ na čele s USA a Európskou úniou rozhodli, že Poliaci sa nemajú vychovávať v láske k Poľsku, k vlastenectvu, ktoré zaväzuje slúžiť vlasti, ale budú premenení najmä prostredníctvom médií a vzdelávacieho systému na odnárodnenú, globalizovanú a zotročenú masu ľudí, vytvárajúcu svojou vlastnou biedou západný blahobyt a slúžiacu západným cieľom podmanenia sveta. V skutočnosti to spôsobilo naplánovanú demoralizáciu a otupenie časti Poliakov, ktorí sa vzdali vlastných poľských cieľov a zúčastňujú sa na plnení nanútených cudzích a nepriateľských cieľov Západu. ... Zmieriť sa so súčasnou hrozivou situáciou – s poľskou závislosťou od Západu – znamená nielen súhlas s likvidáciou slobody poľského národa a štátu. Znamená to tiež súhlas s budúcou likvidáciou všetkého poľského ľudu, jeho kultúry a náboženstva cestou denacionalizácie, znamená to súhlas s likvidáciou poľského štátu cestou transformácie Európskej únie na jednotný štát s jednotnou vládou. Také sú princípy západného globalizmu, protirečiace nezávislosti národných štátov, ich náboženstvám a národnej kultúre.“

Danubiana sa stáva lákavým, renomovaným múzeom moderného umenia

Galéra plná umeleckých inšpirácií

Stanislav VANČO – Fotografie: archív DANUBIANA

Danubiana na Dunaji ich privítala už státisíce. Návštevníci sem prichádzajú z Európy i zo zámoria, pravdaže aj zo Žitného ostrova. Krásou a výtvarnými klenotmi tejto novodobej perly sa kochali hlavy korunované, obyčajné, sivovlasé, aj strapaté. Ja som sa vmiesil medzi študentov ktorejsi strednej školy. O hodinku pri oddychu z kormy starorímskej galéry pasiem unavené oči po lužných lesoch ohromného dunajského diela a industriálnej pečati našich vodohospodárskych a stavbárskych generácií.

Časť exteriérov múzea a galérie s výtvarnými dielami.

Interiér DANUBIANY s jeho premenlivými panoramatickými výhľadmi.

Podchvíľou zapichnem oči od obrazov na steny. Vnímam vkusný šat i šarmantné prívesky iba vlani obnoveného, teraz už rozľahlého chrámu umenia. Zo zvyku, tak po našsky hľadám nedorobky a chybičky krásy na práci projektantov. Stávam sa však kritikom bez obživy: projektanti i stavitelia prezentujú dokonalé remeslo.

■ V ZRKADLÁCH HLADINY

Na obzore proti prúdu veľtoku črtá sa panoráma Bratislavy s Kamzíkom v Karpatoch na pozadí. Lesk zrkadla pokojnej hladiny pod fascinujúco príjemným panoramatickým obzorom protiľahlej hrádze čeria krídle rozšantených kačíc a loď. Výletníci zaostrujú pohľady ďalekohľadmi a fotoaparátmi. Naisto viem, neobdivujú mňa na streche s ohorkom cigarety, ale kýl výstavnej lode podo mnou na súši. Posedím im ešte chvíľku v priezoroch, kým si odfúknem nad popolníkom. Jedna z lodí manévruje, mieri do blízkeho prístavu. O pár chvíľ zakotví a na mólo vysype nových návštevníkov: Nemcov, Švajčiarov, Rakúšanov? A od mája po nedeliach zasa iné privezú víkendujúcich Bratislavčanov. Aj keď tí sem poľahky zájdu autom, mestskou autobusovou linkou, ba aj na bicykloch z Petržalky alebo na kolieskových korčuliach po hladko vyasfaltovanej dunajskej hrádzi.

Už som sa občerstvil ponukami príjemného vánku nad riekou i lavičiek v oáze parku nadrozmerných sochárskych diel. Na parkovisku obďaleč už tíchnu šumy zážitkov dunajskostredskej omladiny v odchádzajúcom autobuse. Ešte pred hodinkou-dvomi v interiéroch múzea ma vsala do seba podmaňujúca atmosféra a sprevádzala pred výstavnými pokladmi na bielučkých stenách galérie. Vraciam sa, aby som si v útrobách rímskej galéry znova užil klenoty umenia a jej skvostný interiér s jeho s čarovne premenlivými panoramatickými

výhľadmi do lahodiacej urbanizovanej dunajskej prírody.

■ JEDINEČNÉ STAVBY

Na odvážne dunajské vodné dielo od Bratislavy po Gabčíkovo si okolitý, ba i vzdialenejší svet, zdá sa, už privykol. Gigant technického umu slúži ľuďom, ani prírode neublížil. Tunajší čunovský kataster pred pár desaťročiami poznačili odvážni binderovci nielen vodohospodárskymi stavbami a objektmi. Položili aj základ v súčasnosti už naďaleko a naširoko známeho športového a rekreačného areálu na divokej i tichej vode. Ale jedinečnou ideou, iniciatívou a skutkom sa pridal aj Popradčan Vincent Polakovič. Nadšenec spod Tatier svojím výnimočným činom a splnením životného sna povýšil južansky ospanlivé Čunovo. Vybudoval tu jedinečnú inštitúciu výtvarnej kultúry medzinárodného významu. Samozrejme, nebol sám, nebol ani osamelým opovážlivcom, ani jediným oponentom, a predsa bol to on, kto sa stal otcom vlastnej opovážlivo odvážnej vízie.

Aj keď od Polakovičovho sna po jeho uskutočnenie malo pretiecť dolu Dunajom naozaj veľa vody, v jeho prípade od prelomu tisícročí – i v terajších rozkývaných časoch – platilo a platí, že dokázal na Slovensku stvoriť jednu zo svetových muzeálnych špičiek s galériou moderného umenia.

Od septembra roku 2000 funkčná Danubiana je v súčasnosti dôležitou cievou, ktorá spája Slovensko a svet jedinečnou prezentáciou nášho i európskeho moderného výtvarníctva. A od vlaňajšieho dokončenia jej rekonštrukcie s rozšírením výstavných plôch v septembri 2014 je aj vôbec najväčšou u nás.

V súčasnosti už zveľadená Danubiana je unikátnou výstavnou galériou moderného umenia. Rodila sa síce a rástla akoby snivo osamelá na dunajskom štrku uprostred veľtoku zdanlivo pomaly. No prekvapivo vyrastala zo snov vizionára Polakoviča a jeho mecenáša Meulensteena, kým sa nestala novým kultúrnym symbolom Bratislavy a Slovenska. Narodila sa síce v okrajovom priestore hlavného mesta, no v jedinečnom a kultivujúcom sa prostredí slovensko-maďarsko-rakúskeho trojuholníka. Ani v bližších Rusovciach sa počas mesiacov slovenského budúcoročného predsedania Rade Európy nepochválime zrekonštruovaným kaštieľom, ani k nemu priľahlým, ale zanedbaným lužným lesoparkom. Zato Danubianou celkom isto.

Správa z tlače:

Rakúsky veľvyslanec na Slovensku Markus Wuketich v mene prezidenta svojej krajiny udelil Vincentovi Polakovičovi štátne vyznamenanie za výbornú spoluprácu, keď v Danubiane doteraz vystavovalo vyše sto rakúskych výtvarníkov. Ťažšími oceneniami – Zlatou medailou Danubiany v podobe mlynského kameňa odmeňoval Polakovič tých, ktorí sa zaslúžili o vybudovanie Danubiany pred pätnástimi rokmi a jej terajšiu dostavbu. „Zaslúži si ju aj Meulensteenova manželka. Nezavolala na mňa policajtov, keď som prišiel k nim do Holandska pýtať peniaze na výstavbu. Jej manžel mesačne posielal veľké čiastky," zdôvodnil V. Polakovič.

■ SRDCE GALÉRIE

Srdcom pôvodnej, ale i rekonštrukciou rozšírenej Danubiany bola a je rozsiahla zbierka trvalo vystavených európskych umeleckých diel uznávanej zberateľskej autority a mecenáša umenia Gerarda Meulensteena.

Štvrťmiliónteho hosťa má Danubiana už dávnejšie za sebou a ambíciu privítať päťdesiattisíceho do roka a do dňa pred sebou. Sú to závideniahodné údaje pre múzeá a galérie starobylej Bratislavy, ale také počty sú optimisticky ambiciózne a reálne pre galéru na polostrove v Dunaji. Pre jej riaditeľa Polakoviča sú tieto čísla samozrejmé – podobne, ako sa stali násobky prírastkov plôch výstavných pavilónov po rekonštrukcii a prístavbe interiérov a dobudovaní exteriérov Danubiany.

Na okraj pridám dodatok akoby z ríše snov: Bezchybné rozšírenie múzea – galérie, o dokonalé prístavby, ktoré boli vybudované v plánovanom termíne, znamenalo, že z investície, o ktorú sa pričinili dokonca až dve po sebe idúce vlády SR, zostali peniaze aj na ročnú prevádzku Danubiany. Je to fakt nevídaný a v našich končinách isto povzbudzujúci.

Ajhľa, čo všeličo možno dokázať, keď voľky-nevoľky a aspoň

DANUBIANA – po nedávnej rozsiahlej rekonštrukcii a dostavbe.

občas potiahneme za jeden povraz a keď si nepodkladáme nohu!

■ POLDEŇ NA OCHUTNANIE

Podľa nálady preberám si medzi sálami a výstavami zbierok výtvarných diel už od predpoludnia. Ráčim si ešte raz prezrieť priestranné sály iba na prízemí alebo tie vyššie – na poschodí? Eštože sa nekoná tento deň ponuka podujatia v prednáškovej sále... Alebo vojdem do predajnej galérie súčasného umenia? Okúňam sa za sklenenou stenou, veď vojsť tam s dôchodcovsky prázdnym vreckom sa nepatrí. Ale po kávičke v priestrannom Art Café celkom isto zájdem aspoň do Art Shopu, veď drobný suvenír poteší.

Zostávam na prízemí medzi muzeálnymi exponátmi Gerarda Meulensteena. Sú ich desiatky, ktoré tu našli permanentné miesto. „Pozhováram sa" s niektorými, očami a aj mysľou.

■ POLAKOVIČOV PRÍBEH

Bizarne rozprávkový príbeh:

Znie neuveriteľne. Má dvoch hlavných hrdinov z mäsa a kostí. Vari najvýstižnejšie ho pred pár rokmi zaznamenal publicista Andrej Bán. Približuje, ako právnik a bývalý pracovník prokuratúry Vincent Polakovič obdivuje iného Vincenta – van Gogha. Skladá mu poctu – akoby sa rozprávali pri bronzovej soche v parku holandskej dedinky Nuenen. Ako sa tí dvaja Vincentovia rozprávajú, ide okolo neznámy človek, ktorého výjav zaujal. Na kúsok novín napísal telefónne číslo a hovorí Polakovičovi: „Zavolajte tomuto človeku, možno vám pomôže!" Bolo to číslo holandského podnikateľa v mikroelektronike...

A prvý toho druhého opantal myšlienkou súkromnej galérie, aká by v priestore medzi Ašom a Vladivostokom nemala obdobu. „Boli sme iba dvaja amatéri, nadšenci, ktorí milujú moderné expresívne umenie, ale Pán Boh nám nenadelil talent ako iným," spomína Polakovič na bizarnú rozprávku, ktorej niť viedla k DANUBIANE.

■ TAKMER ROZPRÁVKA

Slovák nadšenec a Holanďan mecenáš z onoho rozprávkového príbehu o zrode Danubiany – Vincent Polakovič a Gerard Meulensteen – by mohli byť prototypmi novodobých hrdinov. Ale nie sú nimi, ani sa nehrajú na nich, aj keď by mohli. Bez seba boli by len vášnivými hráčmi na osamelých pieskoviskách. Vo dvojitej symbióze sú ľuďmi, ktorí aj v časoch súčasnej európskej mizérie a všakovako relativizovaných hodnôt zanechajú po sebe viac než stopy v dunajskom piesku. A je ľahostajné jednému i druhému, rovnako vám a či mne návštevníkovi Meulensteenovej muzeálnej zbierky moderného umenia, či sa mi ten alebo onen vystavený zberateľský kúsok a či to alebo ono výtvarné stvárnenie páči, alebo nepáči. No zrejme mali oni a máte aj vy pravdu, lebo k čomu som sa sprvu obracal chrbtom, pri druhom stretnutí sa už pristavujem a teraz pri treťom sa s dielom zoznámim a či aspoň nemo pozhováram.

■ GALANDOVCI A INÍ

Tuším, že nabudúce môže byť aj moja ruka v ich rukáve... Veď poznám sa, pamätám si, ako pred pár mesiacmi ma oslovili Galandovci. Aj predtým som vedel o nich, no iba náhodou som videl čo-to z diela jedného či druhého. Ale tu v Danubiane som si mohol oči vyočiť na mnou netušených dielach a výtvarných výbojoch takmer celej tejto generačnej družiny. Pravdaže, hoci mám vekom plytší dych, nie každý kúsok Galandovcov bol pre mňa, laického labužníka dych vyrážajúci. A predsa, zaradil som si ich do súvislostí odklonov a hľadania, ich času-nečasu, do ich strát a ich nálezov. Až stali sme sa v spoločných mĺkvych dialógoch o svete a jestvovaní navzájom bližší. Veď svet a bytie človeka v ňom, vo mne, ani okolo mňa, to nikdy nie sú iba moje oči a môj um...

Magický priestor múzea a výstavných sál dovoľuje návštevníkom absorbovať zážitok aj z takých umeleckých diel, s ktorými si ešte neporozumeli, ale chcú a osvojujú si ich jestvovanie. Kým vyjdú portálom z interiéru galéry, prídu iní. Sú a budú zasýtení pocitmi zmyslového estetického vyžitia.

■ ZIMA V AQUAMARINE

Minulá zima v sále Aquamarine ponúkala príležitosť vzhliadnuť portrétne fotografie známeho rakúskeho fotografa Seppa Dreissingera, ktorý sa preslávil neopakovateľnými portrétmi najznámejších umelcov rakúskej kultúrnej scény, medzi nimi aj Hermanna Nitscha. Ako vidím, akurátne toho Nitscha, ktorý sa vo výstavných sálach Danubiany prezentuje svojím výtvarným divadlom mystérií a orgií, ktoré sa podľa neho má stať najväčšou a najhlbšou oslavou ľudstva, oslavou života. Táto výstava akoby symbolicky trvala až do tohtoročného prvého jarného dňa v kalendári. Ja sa priznávam, že ma ešte čaká oveľa dlhší čas na pochopenie a osvojenie si majstrových vízií. Kiežby ma čakal naozaj, pretože ja sám som prešiel zatiaľ kratšiu a najmä inú cestu než on.

Isto sa však teším aj na jarnú Danubianu – na výstavu súčasného surrealistického výtvarníka Jana Švankmajera k jeho osemdesiatinám, inscenovanú zo zbierok môjho spolužiaka a kamaráta Ivana Melicherčíka. A rovnako na súbežnú výstavu prác slovenského postmodernistu Laca Terena, ktorého široké zábery umeleckej tvorby nachádzali priaznivé ohlasy na doteraz menších vernisážach, pričom tu dostane vskutku primeraný priestor. Obidve výstavy sa tu stretávajú od konca marca do konca júna. A teším sa, že ich stihnú májové plavby lodí výletníkov z dolného aj horného toku Dunaja, i samotnej Bratislavy.

Na prvej slovenskej scéne uvádzajú dramatizáciu Slovo Válkovo

Keď sa naraz zráža dobré a zlé

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: Propagácia SND

Miroslav Válek, básnik a minister kultúry SR, bol členom komisie na potlačenie sviečkovej manifestácie 25. marca 1988. Táto kľúčová informácia poslúžila dramaturgovi a dramatikovi Petrovi Pavlacovi na napísanie žánrovo pomerne ojedinelej inscenácie Slovo Válkovo. Pred ňou sa na pôde Činohry SND v Bratislave objavila inscenácia Leni o dvornej filmárke vodcu Adolfa Hitlera, kde sa vo virtuálnom svete stretne americký moderátor s touto výnimočnou ženou. Druhým projektom v rámci komorných hier o živote kontroverzných osobností je Slovo Válkovo.

Aj v tomto prípade ide o fiktívny dialóg dvoch protagonistov – jedinečného slovenského básnika a ministra kultúry počas normalizácie s neštandardne inteligentným eštebákom milujúcim poéziu.

■ INŠPIRAČNÉ MOTÍVY

Autor inscenácie Peter Pavlac preštudoval množstvo dnes už odtajnených materiálov z čias socializmu a usiloval sa spoznať jedinečného majstra pera Miroslava Válka aj z inej stránky, ľudskej, morálnej. Inšpiráciou mu bol jeho osemročný syn, ktorému čítaval Válkove básničky pre deti, neskôr aj poéziu pre dospelých, ku ktorej neodmysliteľne patrí aj vynikajúca poéma Slovo. Básnik sa vyznal, že tieto politicky orientované verše venuje komunistickej strane, ktorá ho učí stať sa človekom...

Malý, zaiste na svoj vek príliš vyspelý chlapec odhalí slabiny génia, keď sa pýta: „Ako mohol človek, ktorý písal také krásne básničky, byť kamarátom s tými, ktorí ubližovali iným ľuďom?“ Otázku položil po tom, ako videl na videu záznam zo sviečkovej manifestácie, ktorý majú možnosť vidieť aj diváci počas predstavenia v Modrom salóne SND.

■ PROTEST SO SVIEČKAMI

Zábery sú dôkazom o surovom zásahu vtedajšej verejnej bezpečnosti, tajných a hasičov s vodnými delami proti bezbranným ľuďom, ktorí držali v rukách horiace sviečky ako symbol nádeje na slobodu. Zhromaždenie veriacich, ktoré sa v súčasnosti označuje ako jeden z najvýznamnejších prejavov odporu voči vtedajšiemu režimu, sa uskutočnilo pred katolíckym chrámom na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave rok pred novembrovými udalosťami, keď komunistická moc definitívne padla. Vtedajší minister kultúry Miroslav Válek bol jediný z celej plejády politikov a potentátov, ktorí v ten osudný marcový deň roku 1988 sledovali sviečkovú manifestáciu z neďalekého hotela Carlton a z iných na to pripravených stanovíšť a bol proti tomu, aby sa voči demonštrujúcim použili tvrdé opatrenia. Faktom však zostáva, že v tom čase bol dôležitou persónou, rozhodujúcou o osudoch mnohých ľudí, a to nielen počas tejto akcie, ale aj v ďalších individuálnych i kolektívnych dejoch a súvislostiach sprevádzajúcich obdobie komunizmu.

V širšom spoločenskom povedomí zostáva M. Válek kontroverznou postavou napriek tomu, že dodnes žije veľa svedkov, ktorí by potvrdili, že mnohým ľuďom, najmä z oblasti kultúry, veľmi pomohol a azda niet literáta, ktorý by nerešpektoval jeho poetiku a autorské danosti. Ak by v tých časoch na jeho poste fungoval ktosi iný, aj naša slovenská kultúra mohla dopadnúť oveľa horšie.

■ SLOVO NA PRANIERI

Takže aj na scéne sa odohráva neľútostná konfrontácia názorov zapáleného žalobcu – príslušníka ŠtB, ktorého paradoxne stvárňuje František Kovár, známy svojím hlbokým duchovným rozmerom – v tomto prípade s obviňovaným ministrom Válkom, v interpretácii Emila Horvátha, zároveň aj režisérom inscenácie. Bývalý zvukový technik ŠtB, ktorý sa podieľal na zázname operačných pokynov aj iných prejavov demonštrácie, útočí na ministra, pričom obaja vyťahujú a rozoberajú jednotlivé verše z Válkovej poémy Slovo.

Hlavní protagonisti inscenácie Slovo Válkovo Emil Horváth (vľavo ako básnik) a František Kovár (ako zvukový technik).

Dokonca tento zvukár, ktorý sa nechá najať na špinavú prácu, odpočúva a nahráva usvedčujúce materiály pre štátnu bezpečnosť, aj keď vie, že nimi môže spôsobiť obrovské nešťastie mnohým ľuďom, vyhadzuje ministrovi na oči jeho previnenie a vyčíta mu jeho neľudské postoje. Prizná sa síce, že sa hnusí sám sebe, a odvahu na to, aby ministrovi otvorene povedal, čo si o ňom myslí, nabral len preto, že už nemá čo stratiť – žena ho opustila, jediný, na kom mu ešte záleží, je jeho syn. A preto sa usiluje presvedčiť ministra, aby zastavil pripravovaný zákrok voči manifestujúcim, nech sa po čase môže pozrieť svojmu potomkovi do očí.

■ DEJOVÉ LÍNIE

Prelínanie sa umeleckého slova – nezabudnuteľných Válkových veršov – s otázkami i výčitkami naverbovaného eštebáka možno považovať za nie bežnú prax v našej dramatike. Ide o akési nazeranie na toho istého človeka dvojakou optikou, cez jeho poéziu, zároveň i cez jeho politickú aktivitu. Válek bol už za života uznávaným básnikom a ako sa ukazuje, ani jeho fyzická neprítomnosť neuberá z jeho umeleckých kvalít. O čosi horšie vyznieva jeho osobná či politická klasifikácia. Nuž, aj génius môže zlyhať vo vypätých situáciách, ktorých exponované osobnosti v minulom režime zažili nemálo. Strhujúci dialóg dvoch protagonistov vhodne dopĺňa hudba Deža Ursínyho, ktorý už v osemdesiatych rokoch zhudobnil niekoľko veršov svojho obľúbeného básnika. Táto inšpirácia Válkovou poéziou pokračuje aj v súčasnosti. A ako vidno, nielen medzi muzikantmi, ale aj medzi dramatikmi.

S objaviteľskou vášňou a analytickou dôslednosťou

Ján ČOMAJ: My a čas, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2015

KNIHA TÝŽDŇA

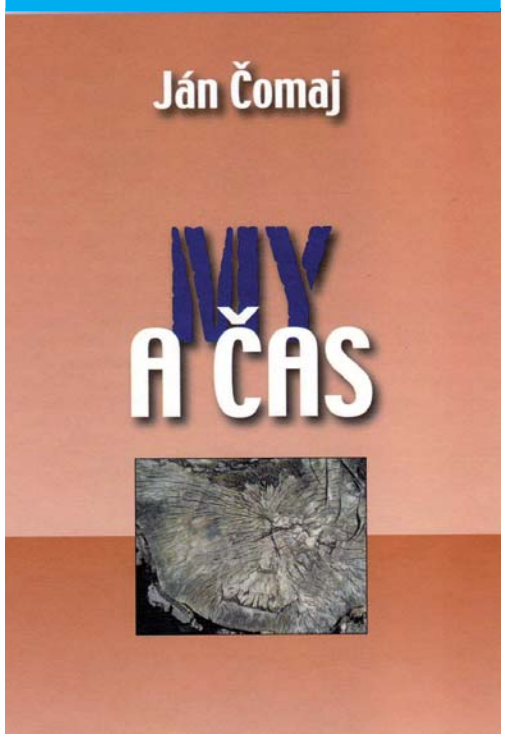

Mienkotvorná reportérska a publicistická osobnosť – spisovateľ Ján Čomaj, po úspešnej prvej knihe esejí Slovenské bludy a bludiská ponúkol čitateľom nadväzujúcu knihu esejí My a čas, zachytávajúcu politicko-ekonomický, sociologický a kultúrny vývoj v našej vlasti.

Podľa slov autora ide v nej o zamyslenie sa nad otázkami, ktoré nás trápia po tieto dni, pouvažovanie nad chybami a krivdami, aké strpčujú život v štáte, ktorý je konečne náš. Čomaj tu analyzuje najťaživejšie kľúčové problémy nášho života: desivú hrozbu islamizácie, animozitu spisovateľov, v autorovej úvahe vyúsťujúcu do želania zblížiť všetky segmenty spisovateľskej i kultúrnej obce, ďalej poburujúcu mediálnu ignoranciu našich najvýznamnejších osobností, diktatúru tunelárov a tok veľkých peňazí zo sveta biznisu. Prináša rozlíšenie hlavných a vedľajších motívov prevratu z roku 1989 s prorocky nadčasovou vetou: „November 1989 nemôže za to, čo sme pobabrali.“ Pomenúva jeden z hlavných problémov v našej justícii (pomalosť v rozhodovaní), analyzuje rómsky problém v celoeurópskom rozsahu, rozpitváva neduhy nášho školstva, analyzuje egoizmus finančných skupín. Výstižne hodnotí SNP ako oslavované, ale nedocenené, prináša dômyselný recept na ochranu proti vodným záplavám, podáva svedectvo o do nebies volajúcom ustavičnom turistickom nevyužívaní našej nádhernej prírody. Túto burcujúcu kapitolu pokladám za najpodnetnejšiu, lebo rozpráva o zakopanom poklade Slovenska. Pravda, spolu s ďalšou dôležitou kapitolou Národ bez detí nemá budúcnosť, kde nežiaduci demografický vývoj poobracal zo všetkých možných zorných uhlov. Kniha vyšla v deň autorových osemdesiatin a predstavuje významný edičný čin Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov.

Milan KENDA

NEKROLÓG

Je len málo hereckých osobností, ktoré môžeme označiť za symbol celej hereckej umeleckej generácie. Ladislav CHUDÍK medzi takéto osobnosti nesporne patril. Silný v hereckom výraze, maximálne oddaný umeniu, a pritom skromný, morálne a eticky vysoko prečnievajúci nad svoje okolie. Jeho odchod skutočne znamená uzavretie jednej kapitoly slovenského divadelného a filmového herectva.

Smútok za hereckou legendou

Narodil sa 27. mája 1924 v Hronci. Študoval na gymnáziu v Kremnici, na Filozofickej fakulte bratislavskej univerzity a na dramatickom oddelení Štátneho konzervatória v Bratislave. Od roku 1944 bol členom SND v Bratislave, kde stvárnil za dlhých sedemdesiat rokov nespočetne veľa nezabudnuteľných postáv. Veľmi skoro ho objavili aj filmári a jeho kapitán Dabač a následne celý rad ďalších filmových hrdinov oslovovali divákov v celom vtedajšom Česko-Slovensku, podobne ako doslova ikonická postava doktora Sovu z kultového seriálu Nemocnica na okraji mesta. Ladislav Chudík bol však aj vynikajúcim recitátorom a svoje nemalé skúsenosti a kumšt rozdával ďalším generáciám hercov ako pedagóg. Po novembri 1989 krátko pôsobil vo funkcii ministra kultúry, ale sám si uvedomil, že svet politiky nie je pre jeho priamu a čestnú povahu. Na divadelných doskách sa pohyboval takmer do poslednej chvíle. Keď ho 29. júna tohto roku zdravotné problémy a celková slabosť organizmu odvolali zo scény zvanej život, ostalo po ňom skutočne impozantné dielo. Ladislav Chudík si v knihe spomienok prial, aby jeho popol rozptýlili v jeho milovanom rodnom kraji, konkrétne na Hájny grúň. Sám o tom povedal: „Chodievali sme na Hájny grúň. Robiť na úzke políčka na strmine. Pamätám sa, ako mi potom chutil chlieb s maslom a medom a voda zo studničky pod lipou. A ako som sa kochal pohľadom na panorámu Nízkych Tatier a Hron. Hájny grúň sa pre mňa stal symbolom túžby vyjsť z doliny na kopec a rozhliadnuť sa. To je niečo, čo si nesiete po celý život so sebou a nikto vám to nemôže vziať.“ Česť vašej pamiatke, majstre!

(mab)

HUMORESKA

Ako sme hneď a zaraz vyriešili imigrantov II.

Keď som napísal prvý diel nášho geniálneho riešenia imigračných otázok, netušil som, akú prudkú reakciu to vyvolá. Na internete sa objavila stránka, kde rôzne osobnosti i takmer osobnosti píšu, že si chcú zobrať nejakého toho imigranta takpovediac „na doma“, budú sa o neho starať a integrovať ho. Skutočne som nečakal, že Slovenské národné noviny číta aj „Bratislavská kaviareň“ a medzi inými aj Pišta Hríb. Aj ten chce integrovať nejakého toho imigranta. Vzhľadom na jeho pomerne slušné znalosti, čo sa jednotlivých podnikov rôznych cenových skupín týka, bude mať imigrant o program postarané, že zabudne nielen na Korán, ale aj zavrieť ústa.

Na druhej strane sme v našej domovskej krčme Drevák spozorneli. Keď to bude pokračovať takým tempom, nám sa žiadni imigranti neujdú. Starý mládenec Jožo, zvaný Mastný, zasa otvoril tému migrantiek s tým, že by nebolo márne stanoviť vekové kritériá, miery a podobne. Ruženka, pracujúca dôchodkyňa, krčmovým označením Víchrica, ho však rázne zahriakla. Nech vraj z vážneho problému nerobí súťaž miss a podobné nemravnosti. Otvorili sme teda druhú Konferenciu o integrácii imigrantov (skratka KOII) a krčmár narazil nový sud. Vzápätí konštatoval, že má v dedinke pod Karpatmi pomerne veľkú záhradu a ďalšie poľnohospodárske nehnuteľnosti s celkom impozantnou výmerou. Zo troch čulých chlapcov černošských by aj ubytoval v záhradnom domčeku. Za byt a stravu by mu kosili pozemky, oberali čerešne a jablká, pričom z jabĺk by mohli robiť zdravú a osviežujúcu jablčnú šťavu. Aby sa nenudili, mohli by pásť aj nejaké kozy, na čo sú pravdepodobne zvyknutí z rodnej krajiny. Krčmár sa totiž bohvie prečo rozhodol žiť zdravo a nedá dopustiť na priam zázračné účinky kozieho mlieka. To inšpirovalo Janka, zvaného Nene, ktorý pochádza odkiaľsi zo stredného Slovenska. Navrhol integrovať migrantov na chov oviec, ktorý v posledných rokoch na Slovensku upadá. Pri priemernom štvorčlennom osadenstve na jednom salaši by sme mohli zriadiť na holiach i stráňach slovenských až dvesto nových košiarov! Mediálnym maskotom celej akcie by sa mohol stať Ibi Majga, ktorý sa hrdí prezývkou „Čierna bača“. Slovensko by sa stalo európskou veľmocou v produkcii bryndze, ovčieho syra, ba aj žinčice. A keby sa po lúkach prehánali biele ovečky, bieli slovenskí čuvači a čierni honelníci, nikto by nás v Bruseli nemohol označiť za xenofóbov, a nedajboh za rasistov. A ešte jednu výhodu by to malo. Šikovný drevený minaret pri salaši, z ktorého by muezín päťkrát denne zvolával ovečky (svoje, nie tie naše štvornohé) k modlitbám. Jeho volanie by spoľahlivo plašilo medvede, turistov a inú škodnú, ktorá by mohla stresovať stáda...

Marek DANKO

ČRTA

Jozef Cíger Hronský je výraznou postavou predvojnového slovenského politického, spoločenského a literárneho života, zaslúžil sa o Maticu slovenskú, ktorej bol správcom, a pričinil sa aj o postavenie tlačiarne Neografia v Martine. Narodil sa 23. februára 1896 vo Zvolene a svoju životnú púť ukončil 13. júla 1960 v Lujáne v Argentíne. Pripomíname si teda päťdesiate piate výročie tejto udalosti. Bol spisovateľom, učiteľom, maliarom, redaktorom, nakladateľom, publicistom, tajomníkom a správcom Matice slovenskej.

Vynikajúci organizátor, spisovateľ a národovec

V roku 1945 emigroval – najskôr do Rakúska, potom do Ríma, kde ostal až do februára 1948. Po zatknutí talianskou políciou sa mu podarilo utiecť a odísť do Argentíny. V zahraničí vyvíjal politickú činnosť, bol predsedom Slovenskej národnej rady v zahraničí, čestným predsedom Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí, v roku 1959 založil Maticu slovenskú v zahraničí. Po páde komunizmu bol plne rehabilitovaný a v úplnosti začína vychádzať aj jeho literárne dielo. Ťažiskom jeho práce bola literárna činnosť. Písal diela pre dospelých, deti a mládež a nevyhol sa ani dramatickej tvorbe. Jeho najznámejšími dielami sú román Jozef Mak a z tvorby pre deti rozprávky Budkáčik a Dubkáčik, Smelý Zajko a Smelý Zajko v Afrike.

Jozef Mak je vyvrcholením Hronského tvorivých schopností a novátorským prínosom pre slovenskú prózu. Je to baladické rozprávanie o vnútornom živote jednoduchého predvojnového človeka, človeka milióna. Posledným významným Hronského románom, napísaným v rodnej vlasti, je groteskný analytický román z mestského prostredia Pisár Gráč. V emigrácii vydal román – legendu Andreas Búr Majster. V roku 1993 previezli jeho telesné pozostatky do Martina a uložili ich na Národnom cintoríne. Česť jeho pamiatke!

Peter JÁNOŠÍK

Jozef CÍGER-HRONSKÝ

Významný umelec Arpád RAČKO by mal práve osemdesiatpäť rokov

V bronze zvečnil zakladateľov Matice

Ján ČOMAJ – Snímky: Emil SEMANCO

Neraz som sa za posledné roky, od chvíle, čo som lepšie spoznal dielo národného umelca, akademického sochára Arpáda RAČKA, zamyslel nad tým, prečo bol po celé tie roky vlastne málo známy v porovnaní s inými tvorcami kultúry či presnejšie skulptúry. Zdá sa mi, že to malo tri príčiny.

Takmer celý život prežil v Košiciach, a tie sú akoby za obzorom celoslovenských (teda bratislavských) médií. Druhou príčinou bola ostýchavosť motať sa v spoločnosti – miloval uzavretosť v kresliarni a sochárskom ateliéri, ktoré mal navyše v dome, teda niekedy celý týždeň nemusel von, nanajvýš ak do predajne pár krokov od brány po fľašku gruziňáku. A po tretie: neobtieral sa o mocných, nevyhľadával členstvo v skupinách, ktoré potom synergiou zvyšujú hodnotu svojho člena.

Pritom nebol samotár, naopak, tešil sa z návštev, dvere jeho domu boli vždy otvorené pre priateľov i mladých umelcov.

■ KAMARÁT GG

Jedným z Račkových najbližších priateľov bol pred rokmi môj o čosi starší kolega, reportér a začas aj šéfredaktor vtedy obľúbeného mládežníckeho denníka Smena Gavril Gryzlov, človek v šesťdesiatych rokoch rovnako populárny ako Jožko Golonka, Bimbo Popluhár alebo Ivan Krajíček – viem, dnes sa to už nechce veriť, ale bolo to tak.

Zoznámili sa náhodou. Arpáda raz Gavril zaujal v akejsi košickej spoločnosti svojou pamäťou a nedalo mu, aby si ho nevyskúšal. Musel sa priznať, že výsledok ho šokoval. Z náhodného stretnutia vzniklo krásne priateľstvo. Keď raz Arpád neskrýval svoj úžas nad Gavrilovými pamäťovými schopnosťami, ten rozhorčene protestoval: „Čo sa čuduješ ako malý chlapec! Všetko je len cvik. Mal si poznať môjho otca! Bol to obyčajný cársky dôstojník, ale násobil spamäti päťmiestne čísla, bez chyby, rýchlejšie ako dnešné kalkulačky. Ak si mu na tri sekundy ukázal dvanásť rozličných čísel, najprv ich uviedol v poradí, v akom boli na papieri, a potom bez pauzy ich vysolil odzadu...“

Gavril bol zbytočne skromný. Len zainteresovaní vedeli, že v šesťdesiatych rokoch kraľoval medzi českými a slovenskými lúštiteľmi hlavolamov a rébusov. Keď Gavril u Račkovcov prenocoval a pred spánkom si vykladal z cestovnej tašky nočnú bielizeň, založenú časopismi, Arpád mal dojem, že krížovkárske a hádankárske zošitky sú jedinou jeho literatúrou. Nebolo to tak. Aj keď Gryzlov nemal vysokoškolské vzdelanie, na to bol priveľmi neposedný, novinárčina mu učarila ešte na stavbách mládeže. Ja si aj dnes myslím, že sčítanejších ľudí nebolo v našom okolí veľa. Zároveň to bol hrdý Rus. Nemienil sa prispôsobiť nijakej konsolidácii. Na Vlčom laze, kam sa po okupácii v roku 1968 utiahol, prežil osem rokov samoty. Umrel s krhlou v ruke, polievajúc záhradu.

Takto si na Gavrila spomínal pred pár rokmi Arpád – a mne sa to vybavilo 2. januára tohto roka, keď som sa dozvedel správu o Račkovej smrti.

■ AGIROV CIT

Arpád mal vtedy čistokrvného nemeckého ovčiaka Agira. Dušoval sa, že nikdy predtým ani potom nemal inteligentnejšieho psa a citlivejšie zviera.

„Ten sa vedel normálne hanbiť, keď niečo vyparatil, a vedel sa za to svojím spôsobom aj ospravedlniť. Radoval sa ako malé dieťa, keď som mu splnil nevyslovené

Skvelá umelcova plastika bežca na Námestí Maratónu mieru.

želanie. Keď sa nejaká návšteva pridlho u mňa zdržala, bol nepokojný, len som nevedel, či ma ľutuje, alebo žiarli. A vedel byť hrdý. Každý stav svojej psej duše presne vyjadril mimikou a očami. Hoci bol iba šteniatkom, keď mi ho svokor daroval, pôvodného pána poznal aj po rokoch. Svokra ešte široko-ďaleko nebolo. A Agir ma už začal radostne ňufákom upozorňovať na blížiacu sa návštevu. Vtedy bol však svokor dokázateľne ešte v električke, Agir ho nemohol ani vidieť, ani zaňuchať! Myslím si, že všetci máme v sebe takúto vlastnosť. Disponujeme anténami naladenými na najbližších. Len nám civilizácia otupila ostrosť inštinktov.“

Čo sa to so mnou, Arpád, deje! Vraciam sa k našim stretnutiam a rozhovorom – a prvé, čo mi zíde na um, je pes, ktorý už dávno skončil svoju púť na tomto svete. A ty akoby si pokračoval: „Istého dňa koncom leta roku 1979 pribehol Agir zo záhrady a zúrivo škrabal na dvere ateliéru. V očiach mal hrôzu. Čo sa deje?, myslel som si. Svokor bez ohlásenia nechodí. Keď prídu k nám synovia, Agir sa s nimi rád pohrá, ale nikdy takto nevystrája! Nech som robil čokoľvek, nevedel som ho upokojiť. Na druhý deň som sa dozvedel, že presne vtedy, na hodinu presne, keď Agir tak skučal, Gavril Gryzlov skonal.“

■ ARPÁD Z ČABY

Arpád Račko pochádzal zo slovenskej rodiny, ktorá v rokoch jeho detstva žila medzi Slovákmi va Dolnej zemi v Békešskej Čabe, kde bol otec vychýreným mlynárom. Pol storočia chodil „ladiť“ a zabehávať nové mlyny po Maďarsku a východnom Slovensku. Aj krstné meno získal Arpád ako čabianske dedičstvo. Bolo to v roku 1930.

Po maďarskej okupácii južného a východného Slovenska a v čase hroziacej vojny sa rodina presťahovala späť do vlasti – Arpád vychodil gymnázium v Michalovciach, maturoval v Košiciach a absolvoval sochárstvo na pražskej Akadémii výtvarných umení u skvelého monumentalistu profesora Jana Laudu. Ako druhý Slovák – po Tiborovi Bartfayovi – dostáva od rektora AVU tzv. čestný rok, dar pre najlepšieho absolventa: možnosť rok voľne tvoriť v ateliéroch školy, s mimoriadnym štipendiom, bez študentských povinností.

Potom už doživotná práca v košickom ateliéri.

■ TVORCA MARATÓNCA

Tam niekde na začiatku, v rokoch 1958 – 1960, upútal odborné kruhy veľkými lyrickými bronzovými plastikami Dievča s husľami (dnes v Bardejovských kúpeľoch, autorská kópia v záhrade nášho bývalého prezidenta Rudolfa Schustera), Srnka (dlhé roky v košickom parku pred stanicou, po niekoľkých poškodeniach vandalmi a pokuse zaniesť srnku do zberu, je už bronzová plastika v Košickej galérii), bustou P. O. Hviezdoslava a J. Palárika (obe v Štátnom divadle v Košiciach), tromi prvými cenami v anonymnej súťaži na výtvarné dotvorenie námestia v Košiciach, čo sa naozaj málokedy sochárovi podarí (Múzy – súčasť fontány, Koník – dynamická skulptúra neosedlaného koňa s mladíkom, ako vyskakuje z vody – mala byť vo fontáne, nebolo však peňazí na odliatie, tak zostala len bronzová miniatúra a Dievča hrajúce sa s vodou – zostala ako komorná plastika), tri a pol metra vysoký Maratónec (plus mohutný sokel s menami víťazov Medzinárodného maratónu mieru), Arpádova najznámejšia monumentálna socha, a šesťdesiatcentimetrový bronzový portrét fenomenálneho bežca Abebe Bikilu (jeden originál je na Bikilovom hrobe v Etiópii, druhý vo Východoslovenskej galérii). Bustu urobil, keď bol Bikila hosťom košického maratónu. Ešte bola len v hline, ale organizátori svetoznámeho košického podujatia ho priviedli do Arpádovho ateliéru. Autor bustu postavil a osvietil tak, aby ju Bikila zbadal už vo

Akademický sochár Arpád RAČKO.

osemdesiat olejov – najmä portrétov, poväčšine významných Košičanov alebo ľudí z jeho blízkosti. Čosi však nemôžem obísť, ukrivdil by som mu, a to sa po smrti už nepatrí: monumentálne súsošia Daidalos a Ikaros pred školou v košickom sídlisku Nad jazerom, Slnko – kov na internáte v Lipanoch, dvojmetrové Sediace dievča v bronze v Rožňave, vo Východoslovenskej galérii a ako dar rodákom na nádvorí Slovenského domu v Békešskej Čabe, Večné ferrum – monumentálna plastika v USS Košice, Východ slnka – antikorová plastika na Luníku VIII., takmer päť metrov dlhý reliéf v ostravských oceliarňach, komorné i monumentálne plastiky Poézia a Hudba v Jakabovom paláci a vo Východoslovenskej galérii, dôstojné pamätníky slovenských literárnych velikánov Pavla Jozefa Šafárika, Pavla Országha Hviezdoslava, Martina Kukučína, Pavla Horova, ale aj osobností mimo literatúry: generála PhDr. Milana Rastislava Štefánika, chirurga prof. MUDr. Kňazovického, architekta Brezinu, skladateľov Ladislava Holoubka a Vojtecha Adamca a mnohých ďalších osobností, pamätnú dosku na lýceu v Levoči, kam sa premiestnili bratislavskí študenti štúrovci po odvolaní ich milovaného profesora a veľa tabúľ i náhrobkov. Košice si pripomínajú aj zakladateľov Matice slovenskej – Štefana Moysesa a Karola Kuzmányho – oba monumenty v bronze vytvoril Arpád Račko.

Monumentálny erb mesta v Južnom parku na Hlavnej ulici v Košiciach.

dverách. Zmeravel. Onemel. Až po chvíli sa odvážil k tej hline pristúpiť a dotknúť sa jej.

Toľko diel za krátky čas! Taký vstup do tvorivého života si mladý umelec ani len nevysníva.

■ MONUMENTY KOŠÍC

Nechcem vyratúvať Arpádove diela, ktoré vytvoril za ďalšie polstoročie – bol by to dlhý výpočet, aj keby sme nespomínali kresby, maľby a komornú sochársku tvorbu. Ako vynikajúci portrétista zanechal aj bohatstvo kresieb a olejov slovenských osobností, aj fresku Schusterovcov na čelnej stene ich rodinnej hrobky, aj kresby ceruzkou, pastelkami a uhľom – priateľov, náhodných zaujímavých tvárí, známych slovenských osobností, aj pomocné kresbičky k budúcej práci – i to sú perfektné dielka, remeslo a povaha mu nedovolili skice odflákať.

Keď mal k osemdesiatke veľkú výstavu v Košiciach, bolo na nej okrem osemdesiatich plastík aj

Naostatok spomeniem dve gigantické práce, mimoriadne náročné aj fyzicky – reštaurovanie sôch a súsoší na pamiatkovo chránených budovách v Košiciach, predovšetkým na Štátnom divadle. A prenesenie košického erbu do plastickej podoby v nevšednom bronzovom monumente: je to neopakovateľné dielo, patrí aj v európskych rozmeroch medzi sochárske unikáty. Stojí v parčíku pred Kaplnkou sv. Michala na košickej Hlavnej ulici.

Tu bude naveky pripomínať nášho Arpáda.

●●●

Bolo mi potešením, že som sa mohol s ním spriateliť. Košická župa, mesto, galéria, kultúrni dejatelia na východe majú teraz veľkú úlohu: zhromaždiť a sprístupniť Račkovo výtvarné dedičstvo.

Zaslúži si to človek i dielo.

Zariadenia Matice slovenskej otvárajú náruč na rekreáciu a relax

Otvorili sezónu v Santovke

Slávnostné otvorenie letnej turistickej sezóny v rekreačnom zariadení MS Santovka sa uskutočnilo prvý júnový deň za účasti členov výboru MS, tajomníka MS Mareka Hanusku a predsedu komisie výboru MS pre národnostné vzťahy Viliama Komoru. Na otvorení sa zúčastnili ďalší matičiari – riaditeľ finančného útvaru MS Jaroslav Gustiňák, riaditeľ Členského ústredia MS Martin Fejko, riaditeľ technického útvaru MS Branislav Kohút a riaditeľ levického matičného domu Miroslav Považan.

Viliam KOMORA – Snímka: archív autora

Matičných funkcionárov pozdravil starosta obce Santovka a zároveň predseda Komory obcí a podpredseda ZMOS-u Ľubomír Lőrincz, ktorý priblížil históriu, súčasnosť, ako aj perspektívy tejto minerálkou preslávenej juhoslovenskej obce. V dlhšej a plodnej diskusii zúčastnení prerokovali možnosti spolupráce a rozvoja matičného rekreačného zariadenia. V pracovnej časti rokovania, už len za účasti pracovníkov MS, tajomník M. Hanuska zabezpečil školenie k matičnému protokolu, k ekonomickým a hospodárskym záležitostiam, a tiež k východiskám k členskému hnutiu. Na konci pracovných rokovaní sa matičiari stretli s prevádzkovateľmi letného kúpaliska s liečivou minerálnou vodou Santovka, pričom hľadali možnosti obojstranne výhodnej spolupráce medzi týmito subjektmi. Kúpalisko začalo prevádzku už 6. júna. Záujemcovia o finančne výhodné ubytovanie v rekreačnom zariadení Matice slovenskej si môžu rezervovať ubytovanie na tel. č.: D MS Levice: 036/630 8710; 0918 904 937; 0911 502 787, TIÚ Martin: 043/ 381 2830; 0918 904 926. Bližšie informácie nájdu na: www.matica.sk, resp. priamo: http://www.matica.sk/rz-santovka.phtml?id5=23225.

Senickí matičiari organizujú vlastivednú súťaž od roku 1993

Poznávajú mesto aj záhorský región

Valéria KUBÍKOVÁ, predsedníčka MO MS Senica

Senickí matičiari, mesto Senica a Záhorská knižnica od roku 1993 ponúkajú školám možnosť uplatniť súťaživosť žiakov vo vedomostnej súťaži o regionálnej histórii, súčasnosti, osobnostiach s pôvodným názvom Senica – moje mesto. Od 11. ročníka toto vlastivedné podujatie organizujú s rozšíreným zameraním pod názvom Poznaj svoj región. Prebehlo 23. 6. 2015 v Dome kultúry v Senici.

Tento ročník, ktorý sa uskutočnil koncom júna v senickom Dome kultúry, priniesol úplnú novinku – prezentáciu svojej obce/mesta elektronickou formou. Hodnaotiaca porota musela tentoraz vysloviť všetkým zúčastneným družstvám uznanie za nápadité, obsažné, v mnohom aj vtipné prezentácie. Ako konštatovala, viaceré by mohli byť aj pozvánkami na návšteve konkrétnych miest a obcí. Popri tejto novej forme súťaže štvorčlenné družstvá ukázali svoje vedomosti pri odpovediach na otázky venované dvestoročnici Ľudovíta Štúra, poznávaniu obrázkov pamätihodností okresu, a tiež vo vedomostnom kvíze. Najviac pohotovosti a znalostí ukázali žiaci zo ZŠ Lakšárska Nová Ves, druhí skončili žiaci zo ZŠ Borský Mikuláš a tretí družstvo zo ZŠ Kúty. Víťazným družstvám gratulujeme. Veríme, že všetkým zúčastneným priniesla súťaž veľa nových poznatkov aj zážitkov. Ďakujeme všetkým učiteľom, ktorí žiakov pripravovali, a Matici slovenskej a mestu Senica za príspevky, ktoré nám pomohli materiálne súťaž zabezpečiť.

Atmosféra súťaže Poznaj svoj región v Senici.

V Dojči sa našli ľudia žičliví k prírode

Hučák už láka na oddych

V matičnom týždenníku sme minulý rok informovali o iniciatíve matičiarov v Dojči, ktorí sa rozhodli „odkliať" lesnú studničku Hučák, nachádzajúcu sa v lese hneď na konci obce. Prameň bol vyše dvadsať rokov zanedbaný. Členovia tamojšej matičnej organizácie ho opäť sprístupnili, vyčistili vodu aj okolie a Hučák sa stal miestom stretávania miestnych obyvateľov, za čo si získali uznanie spoluobčanov.

Ako nás po čase informuje Pavol Kubík, predseda MO MS v Dojči, sprístupnenie studničky bohužiaľ prilákalo aj niektorých vandalov, ktorí boli schopní nahádzať do nej kamene pripravené na obostavanie prameňa a zlomiť tabuľku s básňou o vode od Milana Rúfusa, ktorú do dreva vypálil mladý matičiar Lukáš z blízkej obce Štefanov.

Tento rok členovia MO MS Dojč priestor pri studničke vykosili, upravili okolie aj odtok. To už nebolo také náročné ako minulý rok, keď prameň museli doslova objaviť v húštine náletových drevín a jeho okolie prácne zveľadiť. Po mesiaci ich teší výsledok – prostredie zostáva čisté a odpadky sú v smetnom sude, ktorý sem na tento cieľ umiestnili.

„Veríme, že naša trpezlivosť, sústavné čistenie a kontrola okolia prinesie svoje ovocie a studničku na osvieženie a posedenie pri nej budú využívať iba ľudia žičliví k prírode," uzatvára svoj príspevok P. Kubík, ktorý z činnosti matičiarov v Dojči vyzdvihol ešte organizáciu dvoch ročníkov matičného krojovaného plesu, tri zájazdy s MO MS Senica, návštevu našich krajanov v Báčskom Petrovci v rámci 95. ročníka Slovenských národných slávností aj spoločnú prehliadku výstavy ich rodáka, maliara Júliusa Koreszku v Záhorskom múzeu v Skalici. V pláne majú obnoviť dojčský kroj, opäť kvalitne pripraviť matičný krojovaný ples a ďalšie akcie podľa iniciatívnych návrhov členov. ***Pavol KUBÍK***

Jubileum kultúrno-osvetového pracovníka Milana Š. RYBÁRSKEHO

Všestranne aktívny a činorodý matičiar

Kultúrno-osvetový pracovník a matičný činovník Milan Š. Rybársky sa narodil vo Vrútkach, ale podnes žije a pôsobí v meste Kremnica. Po vyučení v Sandriku Dolné Hámre krátko pracoval v Zbrojovke Vsetín a od roku 1957 v Štátnej mincovni v Kremnici, kde bol samostatným konštruktérom na úseku technického rozvoja a spoluzakladateľom Vedecko-technickej spoločnosti.

Od mladosti žil aktívnym životom, organizoval čajové večierky, účinkoval v bábkovom súbore Radosť deťom a pôsobil aj v mládežníckej organizácii okresu Žiar nad Hronom. Nesúhlasil s vpádom okupačných vojsk, za čo ho po roku 1968 pozbavili všetkých funkcií, vrátane mandátu poslanca MsNV. V roku 1990 bol rehabilitovaný, stal sa poslancom mestského zastupiteľstva, kde inicioval vznik komisie pre obnovu pamätihodností mesta Kremnica.

■ V MATIČOM ZÁPRAHU

Od obnovenia matičnej činnosti v Kremnici sa mimoriadne aktívne podieľal na činnosti Miestneho odboru Matice slovenskej, vykonával aj funkciu predsedu Oblastnej rady MS, v súčasnosti je predsedom MO MS a podpredsedom Krajskej rady MS Banskobystrického kraja. V rámci svojho pôsobenia sa postaral o záchranu pomníka Juraja Teschlera, zaťa Gustáva Kazimíra Zechentera-Laskomerského, a bol iniciátorom inštalovania ďalších pamätných tabúľ: Terézii Münichovej, Dr. Gustávovi Vodovi, kremnickému archivárovi Dr. Teodorovi Lamošovi, Ing. Jozefovi Horákovi, Jozefovi Cígerovi-Hronskému. Bol autorom projektu obnovy pomníkov Františka Lotrinského z roku 1751, Jozefa II. z roku 1764 a palatína arcikniežaťa Jozefa z roku 1798 pri banskom diele Šturec.

Čerstvý osemdesiatnik Milan Š. RYBÁRSKY pri pomníku Juraja Langsfelda.

■ ZÁCHRANA KAPLNIEK

Milan Š. Rybársky zabezpečil vypracovanie projektovej dokumentácie a realizáciu obnovy dvanástich kaplniek Krížovej cesty a kostola na Kalvárii v Kremnici a dobudovanie dvoch chýbajúcich kaplniek v rokoch 1993 – 2007, ktoré boli pri opätovnom otvorení slávnostne posvätené.

Je autorom projektu Náučné chodníky po stopách baníckej činnosti, kde zostavil aj informačný bulletin k tam umiesteným tabuliam. V spolupráci s Múzeom mincí a medailí zachránil v roku 2006 dvadsaťsedem vzácnych liatinových krížov z miestneho cintorína, ktoré boli umiestnené v priestore hradného areálu. Zaslúžil sa tiež o každoročné konanie pietnej spomienky na pripomenutie si popravy výnimočného národovca Jurka Langsfelda. Je dlhoročným organizátorom tradičného behu do vrchu Kalvárie.

■ STRED EURÓPY

Spoluorganizoval celonárodné stretnutia pri výročiach Dňa zvrchovanosti a pri podujatí Posolstvo Vianoc v areáli geografického stredu Európy nad Kostolom sv. Jána Krstiteľa, kde minulý rok v júli na sviatok sv. Cyrila a Metoda inicioval a zabezpečil postavenie a odhalenie cyrilo-metodského kríža. Spracoval Súpis pamätihodností mesta Kremnica, publikoval prácu Náučné chodníky po stopách baníckej činnosti Kremnica – Kremnické Bane a História matičnej činnosti v meste Kremnica.

Milan Rybársky je nositeľom Pamätnej medaily mesta Kremnica, Medaily MS Andreja Hlinku a Martina Rázusa v roku 2005 a Zlatej medaily MS sv. Cyrila a Metoda v roku 2010. V Zlatej sále Bojnického zámku 12. decembra 2011 udelili mu titul Senior roka Slovenskej republiky.

Matičiari Banskobystrického kraja jubilantovi ďakujú za významný podiel na rozvoji matičnej práce a k vzácnemu životnému jubileu zo srdca blahoželajú.

(red)

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Dnešná súťaž tiež vychádza z textov v tomto čísle. Otázka mieri do Čunova...

● Ako sa nazýva tamojšia výstavná galéria výtvarného umenia?

Odpovede nám posielajte na adresu redakcie uvedenú v tiráži novín našej administrátorke Ľ. Rišiaňovej s označením Čitateľská súťaž. Vaše odpovede čakáme do 20. júla.

(red)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Sme národ Cyrila a Metoda

V kalendári je deň sv. Cyrila a Metoda piateho júla. No Slovensko týmto sviatkom žije už druhý týždeň. Od severu na juh a od západu na východ. Patria medzi ne aj desiatky, ba stovky matičných akcií.

Byť na začiatku cyrilo-metodských dní v Terchovej to je zážitok. Táto obec je veľkým fenoménom Slovenska. Tu má korene UNESCOM uznaná terchovská muzika a do zoznamu UNESCO mieri aj konský vozový sprievod, v súčasnosti už zapísaný v slovenskom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva. Tu sa v rámci Jánošíkových dní – a toho roku budú už v poradí päťdesiate tretie – koná aj nezvyčajná omša za nositeľov ľudových tradícií za aktívnej účasti krojovaných muzikantov a spevákov z domova i zo sveta. Z Terchovej pochádza nielen Juraj Jánošík, ale aj radca Márie Terézie Adam František Kollár. Aj nedávno zosnulý odvážny filmový a televízny tvorca Vlado Ondruš (filmoval aj v Himalájach). Terchová dala Slovensku, a tým ho „drží nad vodou", i mnoho iných činorodých ľudí. Aj Petra Cabadaja, vedeckého tajomníka Matice, ktorý stál 28. februára 1990 pri vzniku najstarších dedinských novín nielen na Slovensku, ale aj vo voľakedajšom Česko-Slovensku. Tohoročné, v poradí už dvadsiate šieste sa začali práve ich pripomenutím. A dodnes je tento organizátor a manažér kultúry dušou terchovských, ale i matičných podujatí.

V Zlatých Moravciach zorganizovali miestni matičiari seminár o časoch, v ktorých naši predkovia vítali cyrilo-metodskú misiu. Hovorilo sa aj o vzácnej čiernokľačianskej pyxide zo slonovej kosti, o ktorej sa predpokladá, že bola súčasťou daru byzantského cisára Michala III. veľkomoravskému panovníkovi. Reč bola aj o možnom postavení Zlatých Moraviec, uvádzaných Zoborskej listine z roku 1113 ako villa Morowa, v časoch cyrilo-metodskej misie.

V historickej Nitre sa od 3. júla konali Pribinove a cyrilo-metodské slávnosti Nitra, milá Nitra, nad ktorými záštitu prijal predseda vlády Robert Fico. Vyvrcholili slávnostnou svätou omšou celebrovanou nunciom Giordanom na Svätoplukovom námestí aj za účasti predsedu parlamentu a premiéra. Či sa to niekomu páči, alebo nie: sme naozaj národom Cyrila a Metoda (a aj ich žiaka Gorazda). A to je v tomto chaotickom dnešku dobrá správa, ale aj zaväzujúca.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr

Matica si ctí spoluprácu a vzájomnú podporu s Rusínmi

Upevňujú a rozvíjajú dlhoročné tradície

Michal SITNIK

Vďaka dlhotrvajúcim, vzájomne prospešným a prínosným kontaktom Matice slovenskej k minoritám, najmä k Rusínom, zažili študenti Strednej odbornej školy podnikania v Prešove v odbore Marketing v cestovnom ruchu slávnostné ukončenie praktickej časti maturitnej skúšky. V mene vedenia MS sa im prihovorili a pozdravili ich Dr. Ladislav Matisko, predseda Krajskej rady Prešovského kraja a zároveň riaditeľ Domu MS v Prešove, a Viliam Komora, predseda komisie výboru MS pre národnostné vzťahy a pracovník Strediska národnostných vzťahov MS.

Zľava Dr. Oľga Glosíková, akad. maliarka Anna Gajová, Viliam Komora, Dr. Ladislav Matisko.

Matiční činovníci vo svojich príhovoroch priblížili nielen historické väzby s vynikajúcimi príkladmi spoločných vzájomných emancipačných zápasov Slovákov a Rusínov, ale aj súčasné matičné aktivity, ktoré chcú túto tradíciu ďalej udržiavať a posilňovať. Vďaka niekoľkoročnej intenzívnej spolupráci so Slovenským národným múzeom – Múzeom rusínskej kultúry v Prešove a s jeho riaditeľkou PhDr. Oľgou Glosíkovou, DrSc., bolo aj spomínané podujatie zvlášť úspešné, keďže rusínska muzeálna inštitúcia slúži nielen pre rusínskych spoluobčanov, ale má aj širšie sociokultúrne poslanie.

■ MATURANTI V MÚZEU

Maturanti uvedenej SOŠ vykonávali počas svojho štúdia prax v priestoroch múzea, preto ich hlavná maturitná téma bola Deň v SNM – Múzeu rusínskej kultúry netradične, pričom odpovedali na otázky o rusínskych reáliách v minulosti i v súčasnosti. Na praktickej časti maturity sa okrem maturitnej komisie zúčastnili aj pozvaní hostia. Popri matičiaroch z Prešova a z Martina to boli aj predstavitelia občianskych združení Rusínov na Slovensku, medzi ktorými nechýbali spisovatelia, maliari a iní umelci. Súčasťou praktickej časti maturitnej skúšky bola ochutnávka niektorých rusínskych jedál.

„Vďaka intenzívnej, plodnej a prehlbujúcej sa spolupráci Matice slovenskej s národnostnými menšinami, ich organizáciami, ako aj matičnými pracoviskami zabezpečujeme zjednocovanie občanov nášho štátu bez ohľadu na národnostnú a jazykovú príslušnosť v záujme slovenskej štátnosti a takto napĺňame poslanie a úlohy zo zákona a stanov MS," uviedol pre matičný týždenník V. Komora.

■ ROKOVALI O SPOLUPRÁCI

Po ukončení praktických maturitných skúšok rokovali matičiari s funkcionármi múzea, predstaviteľmi Rusínov, umelcami a dohodli ďalšie spoločné podujatia, ktoré budú zabezpečovať nielen v Prešove, ale zamerajú ich aj na širšiu slovenskú verejnosť, aby sme sa lepšie spoznali, zbližovali sa, udržiavali a zintenzívnili vzájomné styky a porozumenie všetkých občanov pre blaho a pozitívnu budúcnosť celého Slovenska i okolitých štátov.

„Táto spolupráca sa zintenzívňuje po kvalitatívnej aj kvantitatívnej stránke, čoho príkladom môžu byť aj vzťahy Múzea rusínskej kultúry a matičného Strediska národnostných vzťahov. Spomeňme len, že v prípravách je zmluva medzi múzeom a MS, spolupráca s Archívom MS v oblasti zbierkových fondov, celkovo v historických súvislostiach našich národov, čím nadviažeme na veľmi intenzívnu a aktívnu spoluprácu medzi Slovákmi a Rusínmi z deväťnásteho storočia," rámcoval prešovské podujatie a rokovania V. Komora.

V Tornali si pripomenuli významné jubileum Ľ. Štúra

Dôstojne a umelecky príťažlivo

Oslavy dvojstého výročia narodenia Ľ. Štúra v Tornali zorganizoval Miestny odbor Matice slovenskej, ktorému predsedá Mária Bencsová. V preplnenej sále tamojšieho kultúrneho domu sa úlohy moderátorky perfektne zhostila učiteľka slovenského jazyka PaedDr. Marcela Bundová, ktorá na podujatí privítala prednostu Mestského úradu v Tornali Mgr. Ladislava Nagya, riaditeľku Domu Matice slovenskej v Rimavskej Sobote Mgr. Ingrid Šulkovú, vedúcu sociálno-správneho odboru a školstva v Tornali Ing. Milenu Helembaiovú a ďalších hostí.

V jednotlivých literárno-hudobných programoch sa predstavili žiaci a študenti Základnej školy P. J. Šafárika, gymnázia v Tornali, Základnej školy F. Kazinczyho s vyučovacím jazykom maďarským, Základnej umeleckej školy, folklórneho súboru Šafáriček, Centra voľného času, Detského domova a Reedukačného centra v Tornali. Diváci ocenili najmä divadelné scénky Trnistá cesta Štúrova v podaní študentov gymnázia a Nečakaná návšteva, ktorú uviedli žiaci základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským. Atmosféru akadémie dotvorili nadšené deti a mládež svojimi literárnymi, hudobnými a tanečnými vystúpeniami. Nechýbala hra na klarinete, husliach, gitare, ľudové, spoločenské a moderné tance a ani literárne pásmo venované štúrovcom.

Oslavy boli dôstojné, umelecky príťažlivé a zachytili všetky dôležité okamihy Štúrovho života. Matičiarom v Tornali ostáva len dúfať, že prítomní sa hlbšie zamysleli nad zmyslom a odkazom tohto velikána našich národných dejín.

Anna M. BENCSOVÁ

Spoločne na Slavín

Miestne odbory Matice slovenskej zo Senice a z Dojča sa už tretíkrát spojili v organizácii spoločného podujatia. Po návšteve vianočných trhov a SND v decembri 2013, zájazde do Oponíc a Tesárskych Mlynian v júni 2014 sa toho roku koncom júna stretli na výlete na Slavín pri príležitosti 70. výročia skončenia druhej svetovej vojny. Spoločnú akciu zakončili návštevou Slovenského národného divadla v jeho novej budove na nábreží Dunaja. Zájazdy, ktoré dlhoročne organizuje MO MS Senica, teraz aj v spolupráci s novozaloženým MO MS Dojč, majú odozvu nielen medzi matičiarmi, ale získali si aj veľa ďalších priaznivcov.

(vk)

Cyklus koncertov slovanskej duchovnej hudby

Slavimo slavno Slaveni 2015

Občianske združenie Harmonia Seraphica Bratislava s podporou Ministerstva kultúry SR pripravilo ďalší ročník koncertov slovanskej duchovnej hudby pod názvom Slavimo slavno Slaveni v podaní mužského speváckeho okteta Danubius Octet Singers pod vedením dirigenta Daniela Simandla, ktoré v ostatnom čase viackrát účinkovalo aj na reprezentatívnych podujatiach Matice slovenskej.

V tomto roku okrem titulného hymnu Slavimo slavno Slaveni k 1000. výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda od Franza Liszta je hlavným bodom programu kompletné uvedenie omše Mikuláša Schneidera-Trnavského Missa stella matutina pre mužský zbor, ktorá zaznela na vysviacke prvých slovenských biskupov Jána Vojtaššáka, Karola Kmeťka a Mariána Blahu v Piaristickom kostole v Nitre roku 1921. Koncert tak symbolicky spája na časovej priamke dejín udalosti od príchodu Solúnskych bratov až po vysviacku našich prvých biskupov v 20. storočí.

Symbolický koncert sa uskutočnil 3. júla 2015 o 18. h v Piaristickom kostole sv. Ladislava v Nitre a 5. júla 2015 o 9.30 h vo Farskom kostole Svätého kríža v Bratislave-Devíne. Koncerty sa konali v rámci sv. omše.

(jp)

PRIPOMÍNAME SI

11. júla

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi (1960) vypadol zo štátneho znaku ČSR slovenský dvojkríž, na prsiach leva ho nahradil Kriváň s ohníkom; ČSR sa deklarovala za socialistický štát a Národné zhromaždenie schválilo tzv. socialistickú ústavu, v ktorej bola KSČ vyhlásená za vedúcu silu štátu a spoločnosti

12. júla

– stodeväťdesiat rokov od narodenia vynálezcu pneumatického kladiva Gustáva Richtera (1825 – 1902), profesora Banskej akadémie v B. Štiavnici; jeho vynález získal zlatú medailu na svetovej výstave v Terste, strojové vŕtanie pri razení štôlní ako jeden z prvých na svete a prvý v Uhorsku zaviedol v roku 1873

– sedemdesiatpäť rokov, čo v anglickom Duxforde vznikla prvá česko-slovenská letecká formácia britskej armády – 310. stíhacia peruť Kráľovského letectva (RAF), do konca roka 1940 vznikli ešte tri naše letecké formácie, ktoré sa zapojili do bojov s nepriateľom a do útokov na nemeckú armádu a nemecké strategické ciele; v bojoch s nepriateľom padlo päťstojedenásť českých a slovenských leťcov

13. júla

– stodvadsať rokov od narodenia univ. prof. Karola Goláňa (1895 – 1961), učiteľa histórie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, zaoberal sa najmä Slovenským povstaním v meruôsmom roku

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi zomrel v Argentíne spisovateľ Jozef Cíger-Hronský (1896 – 1960), predstaviteľ Matice slovenskej, v roku 1993 sa jeho ostatky uložili na Národnom cintoríne v Martine; napísal vynikajúce novely, najmä však romány Proroctvo doktora Stankovského, Chlieb, Jozef Mak, Na krížnych cestách, Pisár Gráč, Andreas Búr Majster, Svet na trasovisku, ale i knihy pre deti (najmä Budkáčik a Dubkáčik) patria k najvzácnejšiemu národnému dedičstvu

14. júla

– v roku 1950 vládnym nariadením č. 112 sa na Slovensku zrušili všetky cirkevné semináre a vysoké školy a zriadila sa jediná Rímskokatolícka cyrilo-metodská bohoslovecká fakulta v Bratislave; počet študentov teológie klesol z päťsto na dvadsaťpäť; 65. výročie

– Marcela Leiferová má okrúhle narodeniny

16. júla

– pred štyridsiatimi rokmi pri Kútoch zostrelili dve naše stíhačky poľské športové lietadlo, ktoré sa pokúšalo preletieť do Rakúska (1975); pilot zahynul

17. júla

– Mária Terézia výnosom pred dvesto päťdesiatimi rokmi zakázala Slovákom pri cestách do Česka a Rakúska nosiť valašky (1765)

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil národný umelec sochár Arpád Račko (1930 – 2015)

– dvadsať rokov od smrti poetky Maše Haľamovej (1908 – 1995)

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia a.s., Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.